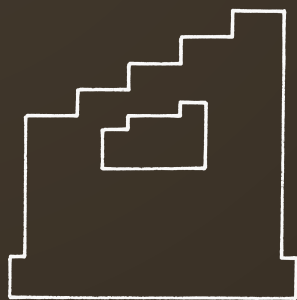
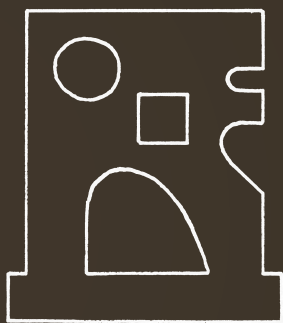

A P O K R I F

Irodalmi Folyóirat • 2016. ősz
IX. évfolyam 3. szám

APOKRIF

”

egy sajtózú randi

”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
IX. évfolyam, 3. szám
2016. ősz

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám (vers)

Felelős szerkesztő

Fráter Zoltán

Szerkesztők

Gál Soma (próza)

Tóth Anikó (kritika)

veress dani (kép)

Murza Tímea (Apokrif Online)

Mizsur Dániel (Látószög)

Munkatársak

Bödecs László (tördelés)

Tarcsay Zoltán (címlap/design)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.hu>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.
Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Copyright © 2016 Az Apokrif 2016/3. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 350 Ft

ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 07 Nádasy Ádám**
Koplalni készülök, Étvágy, Megfizettem, Akit irigylek
- 12 Vas Máté**
Bardo
- 15 Bezsényi Tamás**
Visszapillantó
- 25 Juhász Tibor**
Fizetés nélkül
- 27 Csete Soma**
hátsókerti jelenet, alkalmi esetleges, nem itt
- 30 Szerényi Szabolcs**
Átváltozás (Kafka nyomán)
- 37 Szöllősi Mátyás**
C. jegyzeteiből (9.)
- 40 Vajna Ádám**
Isten színes gyurmát vesz
- 45 Csillik Kristóf**
Hullák, Minden híron, Mindent visszaadok

Látószög

48 **Mizsur Dániel:** „Az egész világ az otthonom”
(Csillik Kristóf verseiről)

52 **veress dani:** Spontán iparművészet
(Első közelítések a Gruppo Tökmaghoz)

Látótávolság

60 **Murzsa Tímea:** Mese sárral
(Gál Soma: Sármesék)

63 **Halmi Annamária:** Mindennapi gravitációnk
(Hyross Ferenc: Tömegvonzás)

67 **Urbán Csilla:** Én vagyok a tehetetlen férfi
(Stolcz Ádám: Becsapódás)

71 **Gucsá Magdolna:** Rémségek kicsiny boltja
(Horror Pista: Egotrip)

Illusztrációk

E számunkat a Gruppo Tökmag művészkollektíva
(Kovács Budha Tamás, Tábori András)
munkáival illusztráltuk.

A borító a Necropolis című vállalkozás során készített
grafikák felhasználásával készült (2014).

Gruppo Tökmag
Kérvény/Isztambul, 2015

Nádasdy Ádám

Koplalni készülök

Rámfér a tisztaság. Amennyi mocskot én
fantáziáltam már, amennyi árulást,
sunyi simóniát, máskor a tartalékok
sehogy sem indokolható visszafogását –
rámfér a takarítás. Kérlek, hogy utána
ne nyúljatok már hozzám, utcai cipővel
ne lépjetek rám: mert a talpatok nyoma
áramkört nyomtat rám, életet bélyegez,
akkor megint hiába, ott folytathatom.

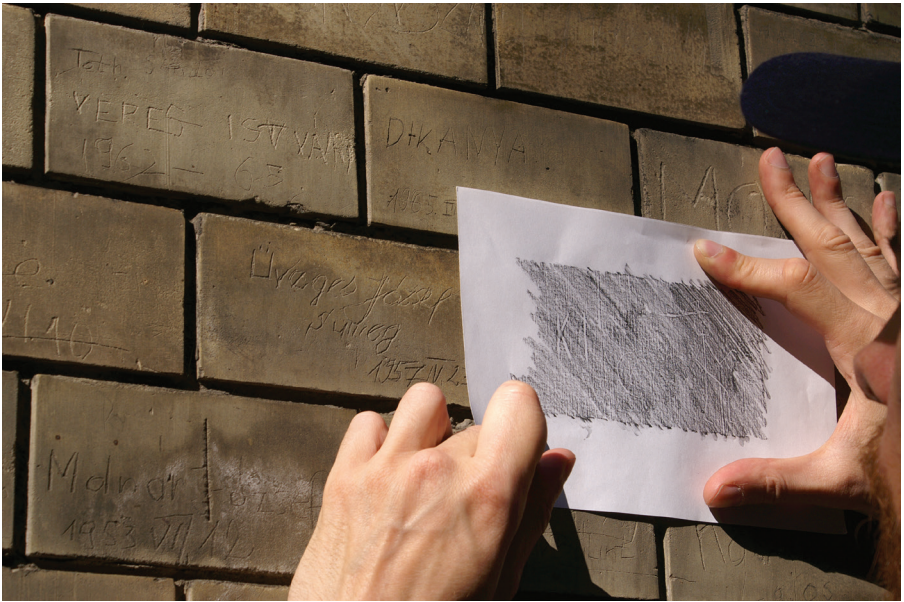
Étvágy

Idős egér vagyok. Egy lyukban élek,
szép nagy lakásban, ahol sok a sajt.
A kandúr, akitől tisztára félek,
nem járt itt régen. Ez jelzi a bajt:
lehet, hogy itt kushad a lyuk előtt,
némán, puhán, lélegzetvisszafojtva.
Nem mérlegel, kivárja az időt,
hogyan szívemet a két mancsába fogja.
A spejzig ha csak át tudnék szaladni,
már följebb sorolhatnám magamat.
Egy kirándulás, egy sajtízú randi.
Mert az étvágyam a régi maradt.

Megfizettem

Hatalmas kerülővel visszaértem
az eredeti állapotba. Eladom
a könyveimet, mint tizenhat évesen,
amikor pénz kellett erősítőre,
a gitárnyakat bundoztatni kellett,
azt nem lehetett házilag. A pénz,
az egyedül csak tőlem jöhetett,
tudták, hogy mi vagyok: úrigyerek.
Az alternatív létnek ára volt:
megjártam, megfizettem, elemeltem
a valóságtól magamat. A srácok
lökött puhánynak, félkegyelműnek
tekintettek, szerettek. Visszaértem
az eredeti állapotba, csendbe,
a zenélés-előttre, nem vagyok,
nem is leszek soha alternatív.

Gruppo Tökmag
Rózsafa utca, 2011

Akit irigylek

Elvontan provokál. Vékony csapon
adja a tartalmát, könnyű neki,
mert tiszta súlya van. Örököse
komoly, törékeny, csúnya embereknek.

Mint zseblámpa a betörő kezében,
a káoszból egy kis kört kiasít,
éleset mutat: kulcslyukat, kilincset,
a padlón alvó pizzaszeletet.

Tudja, hogy hol jár, biztosan mozog,
a kis fénykörnél több, az már zavarná:
a lelke terjeszti ki nagy lakássá.
Amit nem lát, azt látja igazán.

Nem mozgatja a lámpát jobbra-balra,
nem muszáj részleteket látnia,
giccsel határos színeket kutatni;
nem botlik el a szennyeskupacon.

Vas Máté

bardo

(jelentés)

vitaminokat szed, a szoknyáját gyűrögeti,
és a felhők vonulásától rágyújthatnékja támad.
rég járt az állomáson, és a késés minden textúrát
egyedülállóvá tesz.

az állapotváltozó közös, és a törekvés lételem.
szüette életfa, és csak a járatokból kifelé
hisszük el, hogy van miért. ilyenkor
unalmat űzve kérdéseket teszünk fel,
vagy válaszokat ismételtünk.

mantra a reggeli kávé és a határidő is,
átlép egy kivégzett vágy tetemén, még szerencse,
hogy a lelkiismerete vérlepergető.

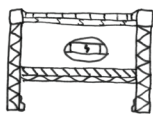
(ami éig ér)

kivándorol belőle minden, csak a boltozat marad
és egy ravatal, ami többé senkit se érdekel. a feszültség
holt nyelvé szárad, és nyugtatók őrzik, varjak a síneken.
az órákat vezekléssé sodorja, béklyók az évek nyakán,
sokfejű idődémonok, bosszút lehelve tépik
a spirális egykedvűséget. az utóvédek elhagyottak,
és a fegyverek visszafelé sülnek el, mert így döntöttek.

(ami összetart)

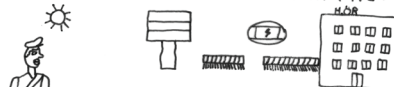
mostanában horgonyoktól lomha, allergiás a dagályra, és
ha valaki besétál a hullámok közé, nem kár érte.
a fülhallgató zsinórja megint gubancos, eszébe jut,
régén a pasija viccelődött vele:
a csillagjegye gordiusz, csak
meg ne vágja magát,
mert a békére még
nem készült fel.

A BIRÓSÁGI TÁRGYALÁS UTÁN
A LEE NEMJÖT HAZA.

Lőpályaudvar
Pécs

AZON A NAPON SENKI NEM TUDTA
HOGY EGY HELM ELEKTROMOS LÉ-
NY ELINDULT. FÉNYES NAPPAL.

EGY FURCSA HELM LÉNY ÁTLÉP-
TE A MAGYAR ÁLLAMHATÁRT.
ÉS MICSINALJAK NEKI?
DE FŐNÖK HA MI BESZÉLNÉNK
VELE?
TE NE BESZÉLJÉL VELE.

31

SEGÍTSÉG EGY IDEGEN LÉNY.
RENDŐRSÉG.

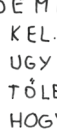
32

MEGAKKART ENNI?
AGYON LÖVÖM
NE LÖD MEG MERT AKKOR
FELJELENTLEK.
CSAK AZÉRT KIABALTAM MERT
FÉLTEM.
BOCSANAT.
HA AKKAR AKKORFELJELENTHET.
HOLNAP BE IS MEGYEK A

33

RENDŐR KAPITÁNYSÁGRA.
LÉNY ITVAN EZER KÍNAI YÜAN
KÖSZÖNÖM & DE MI PÉNZ NEM
KEL.

UGY MEG IJETERM
TŐLED ASZÍTEM
HOGY HÚS EVŐ

VAGY.
NEM VAGYOK HÚS EVŐ.
ELMEGYEK.

NA MOST EZ ELMEN
PEDIG EZ OLYAN ÉDES
EZ A LÉNY.

ANYIRA MEG ILYET EZ A LÉNY.
EZ BÍSZTOS ELEKTROMOS VÉZ-
ZETÉK. FIA
HÁTPER SZE A FEJÉN & VAN

34

Bezsenyi Tamás

Visszapillantó

(Robert Graysmith nélküli bűnügy)

A letekert ablak gumikerete mélyedést gyurmázott Dave Taski karjába. A lenőtt körmei behorpadtak, ahogy a visszapillantó tükröt bökölte, amit hol magára, hol a mögötte lévő utcarészre irányított. Gondolatai hasonlóan cikáztak: „Ha nem Lee Allen az, akkor mégis miért azokban az időkben tűnik fel a Zodiákus, amikor Lee Allen is megteheti, és miért tűnik el, mikor Lee is akadályoztatva van. Ennyire egymásra csúszhat két élet?” Az autójában ülve minden héten legalább egy órát itt parkolt, a negyedik gyilkosság helyszínén, ahol a Zodiákus megtörte az előző gyilkosságai alapján felállított sémát. Taski nyomozó megmagyarázhatatlan okból hitte, hogy a gyilkos lelki töréspontjában áll, ha itt parkol a Washington és Cherry street sarkán, és a visszapillantóját állíthatja.

*

„Egy falat jégkorszak, csak nincs semmilyen őslény belefagyva. Hacsak nem valakinek a lélegzete...” Paul összevissza forgatta a szeme előtt a poharát, ahogy egy fáradt szerencsejátékos az utolsó hatosát. Próbált nyakon csípni valamit, abban bízva, ha más szögből figyel, a pohár fenekén egy fagyott tetemet talál. Hiába, a szemei már jótékony méretűvé duzzadtak, ugyanis a vizsgálatot nem gátolta, hogy időnként whisky kavarogjon a vizsgált terület felett.

Itt aztán hintázhatott a széken, mert a pultos sosem dirigált úgy neki, mint a főszerkesztője, és előlött érzett örömeiben

mosolyt facsart az ajkaiból. Időnként mozgó szája követte a zenegépből üvöltő szám énekét. „I am the passenger. And I ride, and I ride. Ride through the city's backside.” A dobon vert taktus a hangszórókon keresztül torz, sziszegő hanggá vált. Az orra alatti kis ajakdomb ennek a ritmusára remegett.

– Lassan egy egész országnyi Ábel keres és retteg egy billog nélküli Káint – motyogta Paul a szája elé tartott pohárba, de a hangja kipattant a whiskyről a füst keverte légtérbe.

– Nem kell túlmisztifikálni... – a pultost idegesítette Paul, amikor olyan bölcsre itta magát, és nagyhírű hősök példáján keresztül beszélt a Zodiákusról. Pár hónappal ezelőtt Amerika Kapitány kapcsán hozta fel sorozatgyilkos fantomját. Most pedig azt „ünnepelte”, hogy éppen tíz éve kapta az első levelet.

– Maradt még elég Káin... – gördítette tovább a csapos, de Paul gyermeki gonoszsággal verte szét a beszélgetést.

– Csakhogy mióta feltűnt a Zodiákus, minden Káin árulkodhat rá, ha az ősz Öreg nem találja Ábelét. Olyan gyilkosságokat is beismer a leveleiben, amikről ő is csak olvasott! Már rég kicsúszott a kezünkből, csak még nem ismertük be! – A pohár helyett öklével csapott a pultra. Börleszkszerű erőtlenséggel mutatta ki a dühét, amiből a pultos ráébredt, éppen azért nem mérges mások előtt Paul, mert kinevetnék a haragját. Képtelen volt elrejtetni kaján örömét, ami Paulnak nyilvánvalóvá vált, ezért megpróbálta visszaterelni gondolatait a cinikus világképebe. Ám hiába nyerte meg a vitát, a győztes mondata már évek óta idegesítette, nem is csoda, hogy olyan könnyen elárulta magát. A pultba kapaszkodva lepörgette magát a bárszékről, de mielőtt ráfordult volna a vécére, odaszólt a pultosnak: – Eddig egy-egy. Félidő, szünet után folytatjuk.

Lüktetett a zenegép borítása: „He sees the things he knows are his. He sees the bright and hollow sky. He sees the city asleep at night. He sees the stars are out tonight. And all fit is yours and mine.” Paul mintha csak érezte volna, hogy

a fáradt pultos rajta felejtette a tekintetét, kidüllesztette a fe-
nekét, a felkarját az oldalához szorította, és az alkarjaival úgy
tett, mintha súlyt emelne, miközben egész testét finoman rázta a
zene ritmusára. Megvárta maga mögül a csapos nevetését, csak
azután nyitotta ki a vécéajtót. – Én mondom, nem kell túlmisz-
tifikálni...

*

Amint ráfordult a pisztoly csövére, a fekete lyukról bevillant egy
emléke. Évekkel ezelőtt órákat várt egy nőre az otthona előtt.
Felcsengetett, tölcserbe fogta két kezét, úgy üvöltött többször
is az ismeretlen magasba. De a síri csend minden vagdalkozó
mozdulatát és erélyes kiáltását benyelte másodpercek alatt. Vé-
gül benézett a házkapu üvegén. A vakond-vájat folyosó sötétje
egy ólom liftajtóban végződött. Míg haragjától be nem párásó-
dott az üveg, csak arra tudott gondolni, bárcsak kinyithatná.

A hirtelen kicsapódó torkolattűz elhitette vele, hogy kinyílt
az öreg, repedezett festésű ólomajtó. Magától.

A fejébe kapta a golyót, a lövés előtti helyzetben maradt tes-
te megcsavarodott, és úgy dőlt a földre, ahogy a hentes dobálja
a húspultban arrébb a keresett terméken fekvő húsokat.

Az áldozat koponyájának hátsó fele pici törésekkel simult rá
a száraz betonra. Nem dőlt el semmilyen irányba a feje, hanem
kidülledt szemekkel bámult az égre. A haja mögül előbukkanó
vér egyre nagyobb rózsaszírom alakokat töltött meg, amelyek-
nek a közepe mind sötétebbé vált, mintha mélyedést olvaszta-
nának a földbe. A homlokába fúródott lyuknak viszont nem volt
mélysége, sokkal inkább látszott felületi sebnek, amit ideges-
ségből elkapartak.

Az évekkel azelőtt kiürített lakóházak árnyékai, akár a kár-
tyavár, egymásra dőltek, és grafitporral hintették be a belső ud-
var levegőjét. A lövés hangja bent rekedt a tűzfalak között.

SEVLUS 37
CHUST 62
JASINA 201

Gruppo Tökmag
Selvus-Jasina-Chust, Budapest, 2012

A leeresztett fegyvert a gyilkos nehezként forgatta a kezében, míg a csuklója abba nem hagyta a ropogást. Megkerülte az áldozatot, mint egy lassan eltekert óramutató.

Végül nyugodtan kísértelt a közeli utcára, ahol a bóbiskoló lámpaoszlopok pipettaként csöppentették a sárgás fényfoltokat az aszfalra.

A sötétben megbédrevedve Taski a homlokához nyúlt, de nem találta a lyukat.

*

A körömvég-fehér falakon egykori hős rendőrök fényképei lógtak. Taskit az utóbbi időben egyre jobban nyomasztották a rendőrségi épület emeletei, mindegy, melyiken volt, mindnél az volt az érzése, mintha egy sütemény vékony tésztarétege lenne, ahol ki sem nyújtózhat rendesen az ember.

– Dave! – a keretből kitépett ajtó helyéről üvöltött a főosztályvezető tiszt. Taski a második szólításra rántotta elő a fejét a válla alól.

– Az irodámba. Most! – Dave-nek szlalomozva kellett kikerülnie a kollégáit, mire a főosztályvezető ajtaján be tudott lépni.

„Ide figyelj, amíg az az alkoholista Paul Avery volt a rovatvezető a friscói Chronicle-nél, addig az összes telibe lökött Zodiákus-ölésnél lehetőséget adott magának, hogy a túlképzett oknyomozó szarjancsi tippadóival szemben valami érdemi is kikerüljön a lapokba, ami a nyomozásnak is hasznos lehetett volna. Mondjuk ezekkel mind lyukra is futottunk, de amióta ez az új papakedvence a bűnügyi rovat felelőse, azóta a polgármesternél már gyorstárcsázón van a kapitány, akinek a titkárságán már az én nevemmel káromkodik mindenki. Szétbasz az ideg, ha csak megcsörren a telefon.” Az ujjával babrált a főosztályvezető az asztalon, nehezen tudta rávenni magát, hogy összekulcsolja a kezeit.

„Főnök, te is tudod, hogy éppen azért említenek az új levélben név szerint, mert valamivel alaposan rátettem az aksijára a villáskulcsot. Fingom sincs, hogy mivel! A chronicle-ös firkász örültségei alapján a főszerkesztő vagy valaki kilövési engedélyt adott rám. Hetek óta minden lap átvette ezt a sztorit. Mivel megszellőztették, hogy én írtam a levelet, csak arra tudok gondolni, hogy ezt jóváhagyta a valaki a városházán.” Minden egyes újabb mondatával egyre mélyebbről bugyborékkolt fel mindkettőjükből az utálat. „Várjál picit!” A Főnök szétbontotta összetapadt kezét, hogy megmasszírozza a halántékát. „Fókuszáljunk arra, ami tényszerűen biztos. Ebben a kurva szerelmes levélben csak olyan részleteket említett meg ez a majom a gyilkossággal kapcsolatban, amiket az eddigi újságok végigtallózásával is összekaparhatott.” Ekkor oldalra döntött fejfelé folytatta, mintha így másként törne meg az ablakon beszűrődő fény az arcán. „De ettől még mindenki idegrángást kap a felső emeleten, ha csak megemlítik a nevedet. Ezen semmit se változtat az én véleményem, sőt én vagyok a felettesed, szóval, ha kilövési engedély van rád, azzal az én székemet is billegteti valamelyik jó képességű a városházán. Tehát a következő a taktikánk: mivel a gyilok a régi ipartelepénél volt, ezért az egykori munkaházak mellett szobrozó kurvákat vonjuk be. Fél dollárért az anyjukat eladnák, de most épp ez kell nekünk. Bailey-re azért szignáltam ki az ügyet, hogy úgy intézze, az egyik kurva azt vallja, az áldozat gyakori vendég volt nála. Ezt legkésőbb holnapig kiszivárogtatjuk a sajtónak. Így pedig a korábbi információ új gellert kap. Ugye, az orvosszakértői véleményben benne van, hogy az áldozatot eredetileg hátulról akarták lelőni, csak valamiért belefordult a golyóba. Vagyis izgulhatott, forgolódott, mint friss buzi a gőzfürdőben, hiszen éppen be akarta verni valamelyik négercsóknak. A szóvivő jól öltözötten összefogja, akár egy csokrot, a sztorit, aztán szépen átnyújtja a firkászoknak. A hűgának szereztem állást a segédhivatalban, ezért a sajtájon majd elmeséli, hogy

minden valószínűség szerint egy strici akarta kirámolni az ürgét, de az majrészott a kurvák között, hátrafordult, próbált ellenállni, és puff, már bele is csörgették az ólmot a szügyébe. Ráadásul ez a fickó holnaptól prostikhoz járó, egyedülálló, normális párkapcsolatra képtelen, keresztényi gyökereitől elfordult fasztarisznya lesz. Megadjuk vele az alaphangot, amire majd ráhegedülnek az *ők már korábban is sejtették* típusú egykori szomszédok és rokonok, akik csak kétféle embernek fognak interjút adni, a boldognak meg a boldogtalannak... Holnap este már a szétmarcangolt életét fogod nézni a megbontott söröd mellett.” Az orrcimpájához kunkorodott mosolya egyáltalán nem akadályozta a beszédben. „Látom, ahogy nézel, de nekem ne gyere az erkölcsi dilemmáiddal vagy a Zodiákus felbosszantásával, mert az a tetű már több mint öt éve nem jelentkezett, de neked mindennap mondanod kell valamit a boltosnak, ha rád néz a kassza mögöl. Arról nem is beszélve, hogy évek óta nincs olyan ügy, amit legalább részleges bizonyítékok alapján a nyakába varrhatnánk. Az írásszakértő az egyetlen tanácstalan faszi ebben az ügyben, még az anyósomnak is kialakultabb képe van az ügyről, mint ennek az egyrésről-másrésről típusú figurának. Hát, ha nem gondolunk magunkra, akkor hidd el, tulajdonképpen bárki szórakozhat velünk!” Szétnyitotta a száját, és széttárta a karjait, mielőtt elnevette volna magát.

„De van egy másik írásszakértőm, meg is bízom benne. Ő adna szakvéleményt, de sajnos nem mondhat ellent annak a vén, részeges professzornak, mert akkor nem kap többet kutatói állást. Azt mondja, hogy a megélhetéséről van szó.” Taski az ökölbe hajlított kézfeje bütykeit vakarta, mintha a mondat tartalmát a tenyerében tartotta volna.

„Éppen itt a baj, hogy mindenki a saját megélhetését tartja szem előtt, kivéve minket. Na, ezen változtatni fogunk, de kurva gyorsan. Ha most mártírkodni akarsz, meg Piszkos Harryként vagdalkozni, attól nem tudlak megmenteni, de egy rakás sajtó-

tájékoztató sem. Mindenkit le tudunk győzni, ne saját magad legyél az egyetlen, akivel nem tudsz megbirkózni. És hát lássuk be, én vagyok a felettesed, amit jobb napjaimon érted tettem, azt valójában magamért kellett végrehajtanom. Én ugyanis nem fogok se farkat felvágva elrohanni nyugdíjba, de nem is fogok lapítani, mint egy buzi. Mi a faszt tehetnék? A kapitány hallása kurva érzékeny akkor, ha gyilkosságról levelet írogató nyomozóról dumálnak a tévében. Ő pont keresztbe szarja, hogy mindez igaz-e, vagy sem. A lényeg, hogy mit gondol arról, mit hisznek az emberek.” Mindkét kezével az asztalra támaszkodva dőlt meg, csak a fejével erőlködött, hogy szembenézzen beosztottjával. „Mást nem tudok mondani. Lehet, hogy az utcán egy rakás nyolctól négyig fazon nem hiszi el, hogy te írtad, de ha a kapitány magától ezt gondolja, vagy segítenek neki ezt gondolni, akkor kurvára baszhatjuk a tiszta lelkiismeretünket, mert sokkal többet ér egy újragondolt áldozat, mintsem hogy mi fekdjünk a helyére.” Részvétszerű érzésének engedelmeskedve várt pár pillanatot, mielőtt felugorva kezet nyújtott.

*

Belebüfögött az írógép kattogásába. A homlokára kiülő izzadáscseppek nem ereszkedtek a szeme alá, tartották a helyüket, mintha csak erkélyre ültek volna ki. Paul felrántotta a papírt a forgófejek közül, a neonlámpák fénycsíkjaihoz.

– Kész van, Gelsody! Ezzel a cikkel megmentettem a rohadt újságot a hajléktalanok előfizetésétől. – Rikácsoló hangon üvöltötte tele a szerkesztőségi irodát, úgy tett, mintha újra élhetné az elszalasztott lehetőséget, hogy cserkészparancsnok legyen a folyton őt gúnyoló raj felett. Rásegített erre az enyhén részeg kedélye, a mozgása komikus túlzásokba eső katonajárást utánózott. Levágta az üres szerkesztői asztalra az irományát, rögtön hátat fordított, de kicsavart testtel mégis visszanezve

megállapította, hogy nem várja el a köszönömöt. Hiába tudta mindenki, hogy a szerkesztő már tíz perce valahol a városban az ebédszünetét tartja, nem csalogatott elő kacajt a munkatársaiól a viselkedésével.

Az asztala fölé görnyedve lehunyta a szemét, és mormogása közben visszaidézte, amikor évekkal ezelőtt egy vértől megke-ményedett ruhadarabot kapott levélben a Zodiákustól. Ez volt az egyetlen, ami neki volt címezve. Most, tíz évvel később egy pillanatra megrándult a duzzadt pofazacskója a fájdalomtól, de rögtön eszébe villant, ahogy akkor másnapos tudatában azon vigyorgott, talán Minnie néni küldte el a törlőruháját. Ugyanis gyerekként Paul, ha tél volt, mindig megvizezte az öregasszony rongyát, és kirakta valami eldugott helyre. A pedantériás asszony képtelen volt meglenni a tisztítókélléke nélkül. Kegyetlenül szitkozódott, ha megtalálta keményre fagyva, csakúgy, mint később Paul, mikor ráeszmélt, mit küldtek neki. Őrületségnek tartotta, de mióta megkapta a véres ruhadarabot, azóta abban a megszikkadt formában őrizte. Évek alatt egyre inkább megértette Minnie néni ragaszkodását a törlőruhájához.

Gruppo Tökmag
Társadalmunk vezető ereje, 2013

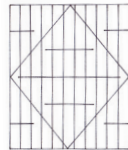
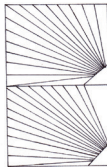
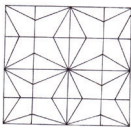
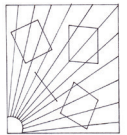
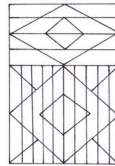
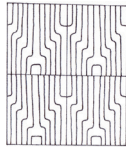
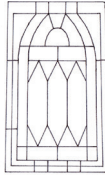
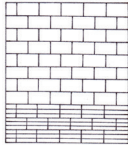
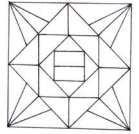
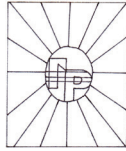
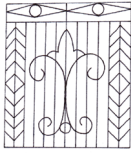
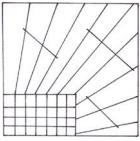

Juhász Tibor

Fizetés nélkül

Most nézd meg, én nem sajnálom tőle,
de nem tehetek úgy, mintha nem látnám,
mutatott az eladónő a hűtőnél álló széldzsekis
alakra, aki behúzódott egészen a hűtő és a fal
találkozásáig, és ügyetlenül tömte szájába
a sebtében feltépett vákuumos szalámit.
A nő ökölbe szorította a kezeit, hirtelen hatalmasra
nőtt a háta, csapkodni kezdte a sarkát, és ugyanazzal
a lendülettel, amivel az alak felé indult,
felkapott egyet a műanyag seprűnyelek közül.

A széldzsekis úgy tett, mintha nem venné észre,
evett és evett, meg sem rágta, csak nyelte
a színezéktől piros szalámit, talán abban bízott,
hogy ha minél nagyobb darabokat nyelne le,
azok annál nagyobb helyet foglalnának el a gyomrában.
Ez a habzsolás ijesztette meg az eladónőt,
aki óvatosan, mintha csak a szomszéd kuvasz táljába
nyúlkálna, megérintette az alak hátát a nyéllal.

Gruppo Tökmag
Security design, 2010

Csete Soma

hátsókerti jelenet

a kutyaugatás a nyári szellő
zöld slagból a vízszugár
a fű a murva és a ledőfött
zöldségkarók – mindez
lucskos lepedőként
kirántható-e ez alvó
test alól?

egy hátsókerti jelenet
felskiccelt még javításra
váró változata -
egy kamasz fiú keresgéli
magában azt az énjét
amelyik még tud nem
nőként nézni az izzadtan
kertészkedő anyjára

alkalmi esetleges

innen ugyanolyan minden

a lányok a vízben a hajuk amit
a tó kimos a partra a stégekig
a nyári fiúk a férfiúi barátság
az egynyári hormonok a szálló
por és a lemenő nap a piros
arcok és a szemekben a nemlét
szégyene

a parancsszó ahogyan a fiúk
lóversenyrajtra emlékeztető
módon kiugranak a lövészárkokból
az elkenődő táj valaki elkapja a tekintetét
a rőthajú öregként pipázó reggeli mező
a szálló füst a felkelő nap a hullák
szemében a lét szégyene
az élők már sehol

a becsapódó és kinyíló ajtók mögötti
ürességek különbségét talán
egyszer egy filmplakáton látom viszont
az ajtók mögötti otthonok különbségét
talán egyszer megmutatják a fiúk
az ürességek alkalmi esetleges
különbségét egyszer megértem talán

nem itt

gyufásdobozt felejtenek így a
presszóasztalon ahogyan
a táj szélén állsz most

mint a nádsziget a tó mint a megfagyó
Paulus-hadtest a hóihar közepén
úgy sóhajtasz fel *nem itt kéne lennem*
rossz helyen vagyok

a bakák bakancsainak mélye
a nádszálak közti sötétség van most
veled és nézel mintha még fontos
lenne nézésed iránya

rohanó vonatkocsik takarják
el egy pillanatra előled a tájat

Szerényi Szabolcs

Átváltozás

Kafka nyomán

Három napja sajogtak tompán a végtagjai, mégsem a fájdalmas, szokatlan bizsergés zavarta legjobban, hanem teste többi változása. Úgy érezte, mintha tágulna. Felszaladt pár kiló, édesem – piszkálta a felesége, pedig tulajdonképp nem hízott, csak puffadt: nagyobb és párnásabb lett az arca, a keze, az ujjai, mintha duzzadt volna a réteg, ami testét fedte, tágabb és puhább, szivacsosabb lett. Épp, hogy súlyosabbnak nem érezte magát: tömege mintha mit sem változott volna, térfogata viszont egyre csak nőtt.

Nézte magát a tükörben, tapogatta az arcát, ropogtatta állkapcsát, közelebb és távolabb hajolt, vizsgálta ezt a puffadtságot. Később a kezét figyelte, tenyerét az üvegre fektette, forgatta, mozgatta az ujjait, kezet mosott, szappannal dörzsölte a kézfejét, ismét a tükröt nézte, a szemét, meg a kezeit, különösen az ujjait, a körmeit, legfőképp az ujjpercei végét. Abbahagyta. Utoljára belenézett a tükörbe és visszasétált az irodába.

Az éjszaka lassan hajnalba fordult, az iroda hűvös neonfényében képernyők vibráltak, a szemetes műanyag kávéspoharakkal volt tele, mindenki a szemét és halántékát dörzsölte. Alváshiányos napok fáradtsága ütött ki arcukra, bőrükbe itta magát a dohányfüst, melynek szaga úgy terjengett a helyiségben, mint penészé nyirkos pincefolyosókon. Nem volt idejük lejárni a földszinti dohányzóhelyre, inkább húztak egy gumióvszert a füstérzékelőre. Néhányan elheveredtek a folyosói fotelekbe, de a többség semmit nem aludt, folytatták a munkát reggelig, majd tovább, egész nap. Este tizenegy körül mentek csak haza, nem

végeztek ugyan, de senki nem bírt még egy éjszakát az irodában tölteni.

Felesége már aludt, kihűlt étel és egy üzenet várta a hűtőre ragasztva. A fürdő tükreben ismét megvizsgálta magát, mintha nem ismerné pontosan, akit lát, mintha választ keresne a bőrén, a kezein, a szemében, mintha így akarná megfejteni teste változását. Biztos a rossz világítás teszi, a kávé meg a cigifüst – töprengett. Borotvával tenyere párnáján óvatosan felmetszette a bőrt: vér serkent elő. Ez legalább normális – gondolta. Kimosta a sebet, megtörölközött és a hálószobába ment.

Felesége felébredt, átölelte, hozzábújt a takaró alatt. A ritka alkalmak egyike volt, amikor kívánós lett, némi izgatással rávette az együttlétre. Hamar végeztek, a nő sóhajtásán kívül mást nem lehetett hallani. Elmentél? – kérdezte. Elmentél, drágám? Persze, kicsim, elmentem – mondta, s intim törülkövel megtisztogatták magukat.

Hiába volt kimerült, nem tudott elaludni. Kikelt az ágyból, vécére ment, vizelt. Krisztina jutott eszébe, a hr-es lány, aki tavasszal került a céghez. Friss diplomásként még kereste a helyét: eleinte túl rövid szoknyákat hordott, majd észrevette, hogy a többi kolléganő szolidabban öltözködik. Azok mondjuk úgy is néznek ki – gondolta magában. Párszor beszélgettek csak a kávéautomata mellett, ezt a helyzetet képzelte maga elé, miközben maszturbálni kezdett. Képzletben az automatának fordította a lányt, felhúzta a kosztümszoknyát azokon a fitness-katalógusba illő combokon, és hátulról berakta neki. Hamar elérvezett, visszament az ágyba.

Kint még sötét volt, amikor elindult otthonról. Az utcákon épp csak derengett a hajnal, lomhán terpeszkedtek az előző napi esők pocsolyái. Egy kirakat alól csótány szaladt elő, majd gyorsan a csatornafedő rései közé iszkolt. Vágy ébredt benne, hogy utána fusson, benézzen a zugokba, ahol ezek a furcsa, örök túlélők a nappalaikat töltik.

A fáradtság eltompította az érzést, ami egyébként sem éles, csontig hatoló fájdalom volt – ahogy szálla fűrődik a köröm alá, jeges hideg szúr az orrcimpába –, hanem lapos, tompa fájás, mely a hús mélyén bizsergett, testének egyre szivacosabb állagú, egyre puhább, puffadtabb húsában. A bőre is megváltozott: fakult, halványodott, rózsaszínes árnyalatot öltve. De még csak nem is ez, hanem a szag és az íz nyugtalanította leginkább, amit egy ideje folyamatosan a szájában és orrában érzett. Előbb az íróasztala környékét szaglászta, aztán ruháját, végül az orrához emelte a kezét. Elborzadt arccal tudatosult benne, hogy saját bőréből árad a szag, mely ahhoz hasonlított, mint amikor két hétre bennfejtette a pulykasonkát a hűtőben.

Estére végeztek a projekttel, az eredmények bekerültek a céges informatikai rendszerbe, és pontosan tudták, hogy soha senki nem fogja átnézni azokat. A többiekkel együtt hagyta el az irodát, de csak a közeli kávézóba tért be, aztán visszament. Arca puffadt volt, szemei véreerek, ujjhegyei egyre furcsábban elszíneződtek. Az irodában töltötte az éjszakát, a feleségének a projektre hivatkozott. Egész testét átjáró, tompán bizsergő fájdalommal aludt el egy folyosói fotelben. Reggel a takarító motoszklására ébredt, összeszedte magát, kiment a mosdóba, szemügre vette a tükörképét. Reménye, hogy az alvás majd segít, hogy testének változása talán lankad, legalábbis csillapszik, hiábavalónak bizonyult: arca tovább puffadt, ujjpercei természetellenesre színeződtek. Csak a fájdalmat váltotta fel érzéketlenség. Ami addig kellemetlenül bizsergett, azzal a billentyűk tapintását is alig érezte, mintha bélelt kesztyűben érne hozzájuk.

A munkára nehezen tudott figyelni, enerváltan dolgozott. Délben vette észre, hogy nem csak a szín, az állag, hanem a szerkezet is átalakul: a rések tágultak, a köröm és a ránövő hús, a körömágy, mind kezdtek elválni egymástól, testének redői, apró ráncai egyre mélyültek, repedések jelentek meg a bőrén.

A mosdóba sietett, egy darabig ült a vécéülőkén, aztán rászánta magát, alácsípett a körömnek és lassan feszíteni kezdte. Ijesztő módon egyáltalán nem fájt, a szövet engedett, könnyedén elvált a körömágyról, ujjpercről. Foszlott a teste, mint az ázott kartonpapír, levált, mint főtt hús a csonttól, végül egészen az ujjá közepéig felszaggatta a bőrt. Az élettelen, gennyes bőrcsapat végén a köröm fityegett. Ami alatta volt, azt is véres genny borította. Arcára undor és ijedtség ült. Ujját vécépapírba csavarta, végigrohant a folyosón, felkapta a holmiját és szó nélkül elsietett.

Kihalt parkolóban állította le a motort. A kezét nézte, de a rögtönzött fáslit nem merte levenni. A visszapillantóban látta, mennyire sápadt, hogy ez nem egy ember természetes színe, észrevette, hogy a szemürege sem olyan, amilyennek lennie kell, hogy tágabb a rés az arc és a szemgolyó között – tulajdonképp egész testén tágabbak a rések, amelyek a külsőt a belsőtől elválasztják.

Felesége épp aerobikon volt, hazahajtott, az üres lakásban az ágyra vetette magát, pihent. A vécépapíron átszivárgott a gennyes vér. Óvatosan letekerte, a seb nedvedzett és érzéketlen volt, ahogy bőre is egész testén. Gyengén megfeszítette a körmököt a többi ujján, érezte, hogy azok is könnyedén leválnának. Iszonyodva figyelte saját kezét. A konyhaszekrény felső polcáról dobozokat, fiolákat szedett elő. Az egyik tégellyel a fürdőbe vonult, tenyerébe borította a sárga-kék kapszulákat. Farkaszemet nézett a tükörrel, végül az egészet betömte a szájába. Telt pofazacskójával úgy nézett ki, mint egy hörcsög. Erőt vett magán, nyelni próbált, végül a mosdókagylóba köpte az egészet.

Zacskóba pakolta a gyógyszereket, magához vett egy üveg Finlandiát és egyéb holmikát. A motelhez hajtott, ahová lányokat vitt fel néha. Előre kellett fizetni, nem kértek igazolványt, egyetlen szabály volt csak: ha valaki tovább maradt, mint a turnusa szólt, felmentek és kizavarták. Többnyire egy nagydarab,

szőke fickó, aki némi pénz ellenében mindig szó nélkül visszacamogott.

Megkereste a szobát, aludt egy félórát. Meghúzta a vodkásüveget, kikészítette a kést meg a gyógyszereket az ágyra, a fürdőszobába ment, a tükörben mustrálta magát, az elhasznált testet, a természetellenesen fakó, kékesszürke bőrt, a vérrel átfutott szemeket, és valahogy sikerült elnyelnie a könnyeit, mielőtt nagy levegőt vett és hozzákezdett lehámozni magáról az elhalt bőrt.

Ragacsos volt a réteg, amely a halott részeket elválasztotta az élő szövetből, alatta ott vöröslött valami más. Szabályszerűen megnyúzta magát, sűrű masszaként borította testét a nyálkás burok, amely egyre nagyobb felületen bukkant elő a leszaggatott irha alól. Kétszer is abbahagyta, mert öklendeznie kellett. Nem csak a látvány, hanem a szag miatt is, amely ekkor már rettenetes, szinte elviselhetetlen volt. Fájdalmat egy darabig alig érzett, bár teste nem mindenütt reagált ugyanolyan érzéketlenül. A szövet egyenetlenül halt el, amikor a lábához ért – habár ott is ugyanolyan könnyedén szakadt fel a bőr – hirtelen fájdalom torzította el arcát, ordítás szakadt fel belőle, letépte a zuhanyfüggönyt, szájába tömkölte, megnyitotta a hideg vizet és alátartotta a lábát, hátha az segít.

A véres nyálkával borított test csúszkált, mint egy csempére vetett polip, keze sorozatosan siklott le a csapról, amit nagy nehezen sikerült megnyitnia, de a hideg víz és a fogai közé szorított penészízű plasztik sem segített: ordított és egész testéről le akarta mosni az égető fájást. Kapkodva lépett be a zuhanyfülkébe, hogy teljes sugárban zuboghasson rá a tus, hámozta tovább a foszlányokat, alig látott a szemébe csorgó hideg, vérleves víztől, végül már csak a lábfejen látszott valami, ami színéből ítélve bőr lehetett. Leült és fejteni kezdte azt is. Megpróbált felállni, a víz szinte egész testét érte, a fájdalom mintha csillapodott volna. A végére ért. A tükörhöz akart lépni,

hogy először és utoljára megnézze magát, de ahogy a járólpra lépett, talpa megcsúszott a nyákon és a csempébe verte a fejét.

A telefon csörgésére ébredt. Kilenc múlt, a fürdő kövén feküdt, félig a zuhany alatt, ömlött a víz, a közepén heverő hús- és bőrkupac rózsaszín levet eregetett a lefolyóba. A víz lemosta róla a véres váladékot, már nem érzett fájdalmat, csak izomlázat. Végigtapogatta magát. Rugalmas és áttetsző burok fedte a testét, mely az arcán már foszlani kezdett. Vékony volt, mint a tojásfehérje hárttyája, könnyedén szakadt el, amikor belecsípett a kezével. Lassan hámozta le magáról, kimért mozdulatokkal, a darabokat a bűzlő szövetkupacra dobta, majd feltápáskodott és beállt a zuhany alá. Szaporán vert a szíve, remegett a keze: egy emberi testet látott, egy normális, emberi arcot tapintott teljesen hétköznapiak tűnő kezével.

Törölközés után mert csak a tükör elé lépni. Másodpercek teltek el, míg felfogta, hogy ugyanazt az arcot látja, melyet harminc éve, minden egyes nap látott. Nézte az ismerős vonásokat, megérintette, tapogatta az ismerős orrot, száját, füleket, de még mindig nem hitt a szemének. A fél üveg vodka az ágy mellett hevert, jól meghúzta. Írt egy üzenetet a feleségének, leugrott a hotel melletti szupermarketbe, szemeteszsákkal és törölkendőkkel tért vissza. Külvárosi foghíjtelken égette el a szöveteket grillgyújtó folyadékkal. Még vett egy üveg vörösbort, mielőtt hazament volna.

Félhomály fogadta, a lámpa nem égett, a felesége aludt. Kati? – suttogetta. Katica? – bement a hálóba. A nő blúzban, szoknyában feküdt, ahogy munkából hazaesett. Simogatni kezdte az arcát, lassan felcirógatta. Bágyadtan elmosolyodott.

Másnap nem sikerült pontosan visszaidézniük, meddig maradtak ébren és hányszor szeretkeztek. Hogy mikor voltak együtt utoljára olyan szenvedélyesen, mint azon az éjjel.

Ezt találgatták, miközben az elmúlt két év első közös reggelijét elfogyasztották. Talán egyetemista korukban, ott, abban a külvárosi, lepusztult kis kollégiumban. Annyi biztos, hogy már világosodott, mikor a kifulladás szélén abbahagyták. Az ágy fehér lepedőjét addigra elborították a vörösborfoltok.

Szöllősi Mátyás

C. jegyzeteiből

(9.)

A felejthetetlen domborzatú város most mindkét partja remeg mintha élne
a két rész határa előtted szürke víz rajta sziget úszik ami laposan nyújtózik
és hosszan ível észak felé csak itt-ott villan mintha térde volna talán egy nőnek
de az is lehet csupán csak barna föld romok keményen megmunkált
terek a vastagodó fák közé beékelődve rejtenek dőlt ajtót omló falat ahol
az idő végül nem hagy hátra mást csak egy nevet
hídon átkelés vágy vagy félelem a nyugodt lebegést a láb zavarja
és az egyre inkább éledő szél önző mint bármelyik elem jajongó csapat sirályt
taszít a partra megáll majd visszahőköl a szárazföld fölött szétoszló enyhe hőtől
A gondolat hiányzik csak szél van meg a víz Nap közhelyes alábukása
a korong lehulló vörösés váza egyre laposabb és lüktetőbb
mintha most gyorsabban mozdítana az idő mindent
A hídról végül le kell mondani akár a lebegésről a partnál megszűnik a szél talán
nyugalomról árulkodik mint csönd a sötétről Mi közel van látni lehet pedig nem
látni kéne A túlsó part úgy búcsúzik hogy nincs És az a térd se térd így visszanézve

Gruppo Tökmag
Necropolis, 2011

Vajna Ádám

Isten színes gyurmát vesz

- A nőknek sajnos mosolyuk van – mondta Isten a papírboltosnak, miután kifizette a színes gyurmacsomagot. A papírboltos kissé csodálkozva nézett rá, még sohasem hallott tőle ilyen furcsát, pedig Isten, lévén hobbiszobrász, gyakran megfordult nála. Ma azonban volt a szemében valami édeskés szomorúság. De mire ezt végiggondolta, Isten már kilépett a boltból, és odaadta a gyurmákat a bolt előtt álldogáló kislánynak. Éppen kézen fogta volna, de a kislány félrelökte a tenyerét, és rögtön el is kezdett gyurmázni. Nem igazán volt mit tenni, így sétáltak hát végig a Hit útján, a megállás nélkül gyurmázó kislány és az őt kísérgető Isten, akinek nagyon vigyáznia kellett, nehogy a kislány kárt tegyen magában, nem akarta ugyanis, hogy pont róla derüljön ki, hogy még egy ötéves kislányra is képtelen vigyázni. Kézmozdulatokkal vágott utat a kislány előtti tömegben, felemelte, ha félrecsúszott csatornafedél került az útjába, és heves bocsánatkéréseket szórt a megálló autósok felé, amikor a kislány véletlenül kikóválygott az úttestre. Hamarosan rájött, hogy ez így nem fog menni, a Hit útja ugyanis a mennyország legforgalmasabb utcája volt, ezért a legközelebbi parknál letértek róla. Isten leültette a kislányt egy padra, és várta, hogy előbb-utóbb megunja a gyurmázást. Nem unta meg. Hét éjjel és hét nappal ültek a parkban, és a kislány végig fáradhatatlan ügyességgel formáztatta a masszát a kis kezeivel. Egy szó sem hangzott el közöttük. Aztán hetednapon hirtelen megszólalt a kislány:

- Készen van!

Isten erre felriadt a szundikálásból, megsimogatta a kislány fejét, és megkérdezte, hogy mégis mi van készen.

- A világ – válaszolta egész egyszerűen a kislány.

Isten lenézett a kislány tenyerére, és valóban, ott volt

az egész világ megformázva, a tengerek, a sivatagok, a tavak, a folyók, a hegyek, a völgyek, a fák, a bokrok, sőt még a legapróbb virágok is. Egyedül a többi élőlény hiányzott.

– Lehet ez a világ az enyém? – szegezte rögtön Istennek a kérdést a kislány.

– Persze – mondta Isten. – Miért ne lehetne? Hiszen tiéd a gyurma.

– És akkor irányíthatom is? Mint te itt mindent? – kérdezte a kislány.

– Persze – mosolygott Isten a kislány játékán –, ez lesz a te kis saját gyurmavilágod. Csak a tiéd.

– És akkor lakhatok is itt, mint te, aki a mennyekben vagy?

– Ott? De hát miért akarnál ott lakni? Teljesen egyedül lennél.

– Ó, hát eljátszogatnék én magamban – mosolygott Istenre a kislány, és volt valami egészen varázslatos ebben az üde, rózsás kis somolygásban, ami – jutott most Istennek eszébe – már azon a hét nappal ezelőtti délelőttön is teljesen megzavarta. Azelőtt még sosem volt például, hogy őt valaki komolyan befolyásolta volna, és mondjuk gyurmavásárlásra kényszeríti, de hát a nőknek ugye mosolyuk van, ennek a kislánynak pedig nagyon is erős, gondolta akkor Isten. Mostanra viszont már kezdte megbánni, hogy mosolyt teremtett a nőknek.

– Nem lehet – válaszolta Isten a lehető legkeményebb hangján, de közben már hallotta is, ahogy szép lassan elszivárog a szavaiból minden szigorúság. Ez a kislány valami egészen félelmetes módon tud mosolyogni.

– Kérlek, te olyan jó isten vagy – somolygott tovább a kislány.

– Ne... – kezdte volna Isten a választ, de belenézett a kislány szemébe, és hirtelen nem értette, miért mondott az előbb nemet. Hiszen miért is ne élhetne ott? – De ugye tudod – próbálta megőrizni a tekintélyét –, hogy ha ott akarsz élni, nem engedem meg, hogy visszajöjj.

- Ühüm – bólogatott a kislány.
- És, mert senkinek sincs kedve elhagyni a mennyországot, örökre egyedül maradsz ott.
- Hát persze – válaszolta szinte nevetve a kislány.
- Furcsa egy kislány vagy te – ingatta Isten a fejét. – Mindenesetre, ha ennyire biztos vagy a dolгодban, akkor én most elbúcsúszom tőled, érezd jól magad az új otthonodban. Isten veled – mondta Isten, és azzal a kislány hipp-hopp elillant, a kezéből kiesett gyurmagömb pedig tompán placcsant az aszfalton.

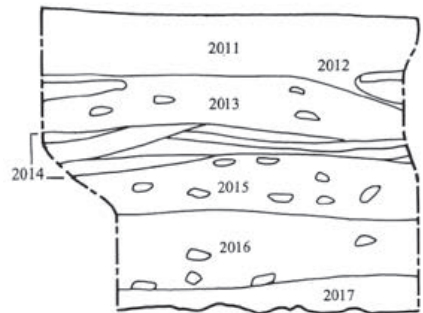
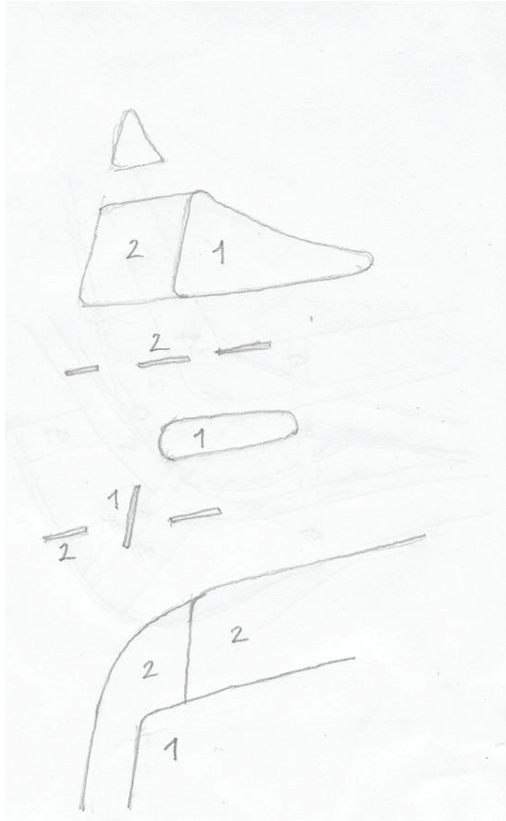
Isten még nem tudta mire vélni, olyan gyorsan történt minden, úgyhogy egy darabig csak álldogált egy helyben, nézegette a már megint túlnőtt lábujjkörmeit, és azon gondolkodott, hogy ha egy picit egyszerűbb rendszerként – mondjuk egy kartondoboznak – teremti a testet, akkor mennyi bosszúságot megspórolhatott volna mindenkinek. De hát akkor még kis túlbuzgó és fiatal volt, magyarázkodott magának, mikor is észrevett egy cetlit a földön, a gyurmavilág mellett. Felemelte, és az utcalámpa fénye alá tartotta.

Luci

Úgy tartják, itt, ennél a pontnál történt meg először a mennyország történetében, hogy Isten pusztá kézzel kettétört egy padot. Sohasem volt még ilyen ideges, legszívesebben még egyszer életfogytig kitiltotta volna Lucifert a mennyországból, de hát annak ugye egyrészt semmi értelme nem lett volna, másrészt meg Lucifer már rég az ő saját kis világában lubickolt. Haragjában kettétört hát még egy padot, aminek az irgalmatlan zajára most már kilépett Ádám, a gyümölcskertész:

- Mi az Isten faszát törögetsz itt éjjel, te buzi? – ordította bele az éjszakába, és már folytatta is volna egy „Isten basszon meg”-gel, de befejezni már nem tudta, ugyanis a mondat közepénél, hipp-hopp, elillant ő is a mennyek országából.

Azok páran, akik ezt látták, egy kis ideig még büszkén meséltek róla, de aztán szép lassan olyan gyakorivá váltak ezek a hipp-hopp elillanások, hogy pár hónap múlva már senki sem figyelt fel rájuk. Csak néhány tíz év, nyugtatták egymást a mennybéliek, és megszokott lett ez is, mint hogy mindenki örökké él.

Gruppo Tökmag
Nagyvárosi régészet, 2010-2011

Csillik Kristóf

Hullák

Három hullát ha láttam, azaz tudom,
hogy hármat pontosan, az elsőt
fekete zsákba burkolták, cipője még
ott gözölgött a betonon, félig kikötődött,
gondoltam, kiszállok, és bekötöm, olyan
árva volt az a cipő a zsákból kilógó,
hófehér kéz mellett. A második arca
borulva feküdt a Széna téren, homlokából
vékony csíkban sötétpiros vér kanyargott,
a csatorna beitta, ahogy szeretője könnyeit
is, aki a rácsok fölött okádott narancssárgát,
és nyögve a mentősnek magyarázta, hogy
ne siessenek, már *megdőglött*. Harmadik a
nagyapám volt, arca helyén rákkal és tumorral,
kérdeztem, hogy minek öltöztetik fel, ha
egyszer tűzre vetik és elhamvasztják,
a combcsontját megőrölik, és az asszisztens
fémbotjával háromszor rávág majd koponyájára,
hogy porladjon már a kurva anyjába szét,
mert menne haza megmerítkezni a tisztulásban,
a holt-tengeri fürdőszóval készült forró vízben.
Két hónappal a temetés után az Ecserin láttam
nagyapapa nyakkendőjét áttetsző fóliában. Megvettem.

Minden húrom

Mint a fióka, amit megsimogatott
valaki, engem sem vesz vissza
az anyám, csak mert egyszer
lenyeltem valami hülye pirulát,
piros volt, vagy csak egy fehér
lap, nem emlékszem, de azóta
hiába mutatom két kézzel még
a legjobb barátomnak is, hogy
nézd már, baszd meg, ilyen szép
ez a labirintus, vagy ez a magház,
vagy csak egy boka (férfi, női,
nekem tök mindegy), úgy néznek
rám, mint egy bolondra, aki
a garázsban egy gázpalack fölött
keverget össze higannyal ólmot,
aztán rápisál, és felfedezi a foszfort.
Pedig nincs ebben semmi titok,
keresztbe fut bennem egy capo,
és ha mondjuk azt hallom, hogy
hóhér, bölcs vagy császár, akkor
húrjaim – magastól a mélyig –
egyszerre pengnek.
Ahogy a fésűre húzott zsírpapír,
minden fogam zizeg az éjjeli,
gödörből fújó szélzivatárban.

Mindent visszaadok

Én nem irigylek semmit a nőktől,
főleg a fiataloktól. Olyanok ők,
mint a lottónyertes frissmilliomos,
akihez markát tartva járul családja,
vak szomszédja és egyetemi professzora,
ezért pénzt zsákba dugja, és éjjel
azzal a párnája alatt alszik el.
A fiatal nők is így, blúzba,
szoknyába csomagolva hordják
tőkéjüket, tipegős léptekkel
fordulnak ki a piac kis standjai
közül, egyik kezükben szőrmés
pénztárcát markolnak, a másikonban
cseresznyés Coca-colát, és mereven
előre nézve mennek el a fogadóirodák
mellett a József körúton.
Beszökünk a focipályára,
hanyatt fekszünk a fűben, mert
a megnyugvás: elengedés.
Harminc méterről dobunk
kosárra, és ha szezon van,
söréttel lövünk a kisvadakra is.
És ami a fiatal nőket illeti,
meg a közös csillagbámulást,
meg a folytatást-ha-folytatást:
ki lenne kapus, ha lehet csatár is?

„Az egész világ az otthonom”

Csillik Kristóf verseiről

Csillik Kristóf líráját olvasni olyan, mint egy jóleső arcucsapás, több okból is. Verseiben van még valami a kamaszos dacból, de a kamasz hangmutációját, tónuskeresését érezhetően már rég maga mögött hagyta. Provokatív, igen, többször is mintha tudatos provokáció lenne csak kendőzetlensége, de talán ezt sem bánjuk. Költészete a dacos-provokatív hangütés mellett minőségével is arcucsap: van iránya, helye, szándéka, kvalitása és sejtésem szerint attól sem lehet okunk félni, hogy anyaghiányban szenvedne fiatal költőnk. Mindig lesz „egy barna”, „egy szőke”, egy lószaros út és mindig lesz Budapest – őszi lapszámunk *Látószögében* Csillik Kristóf áll.

Talán felesleges köröket téve hajlamosak vagyunk a költő fiatal életkora és a hozzá társuló váratlanul érett hang feszültségéből indítani egy kezdő alkotó vázlatos portréját, és így átadni magunkat a megleptségnek;

mégis ebbe a zsákutcába terelem most önmagamat is. Hiszen az első reakció a megleptségé volt, így (talán talmi) zsákutca ide vagy oda, mégis jogot nyerhet az effajta megközelítés.

Biztos alapokon nyugvó versnyelv Csilliké, amely leginkább hosszúverseiben érlelődik igazán felnőtté és egyúttal meglepővé. Ezek azok a „futamhosszúságok”, amelyekben kinőheti magát, amely során megmutathatja versnyelve erényeit, szabadon mozoghat. Talán az kedvez jelenleg számára, ha nem kell siettetnie a lezárást, a poént, a csattanót, hiszen éppen az élvezetes lírájában, ahogyan ezekig eljut, eljutunk. Hogy például a *Domborzat* című versében miként válik az utolsó – egyébként kiváló – két sorban még átütőbbé és sugárzóvá mindaz, ami előtte felvázoltatik; éppen az az út, amely kimondásra ösztökél: „Minden ház az én házam, minden ház a te házad. / Az egész világ az otthonom.” Hiszen

a *Domborzat*, ahogyan Fehér Renátó fogalmaz találóan a vers kapcsán, ez a „kis magyar El Camino” útinapló, széljegyzet, mini-paradicsom, mikro-purgatórium, tipikusan „kismagyar” dokumentum, amelyet a napfény-ökör-szar-némiárny-lószarszag koordináták határoznak meg leginkább. Meg az izzad(t)ság, az otthonkeresés, a talán céltalan útrakelés, meg az elnyúhetetlen, örök útítárs: Vrabély-Vergilius. A *Domborzat* dunántúli road movie, amely állomásról állomásra (településről településre) beszéli el a versfőhős és Vrabély hányattatott utazását, mindeközben sajátos térképet rajzol meg, amely az olyan helyi kulisszákhöz, alakokhoz (és sztereotípiákhoz) vezet, mint a rasztafári szlogeneket betiltó szárligeti rendőr, vagy a lehetetlenkékszemű, nem-ve-serabló Nagy Mihály.

„Kocson három kislány nem volt kocsis lakos, de a barnalány igen, menjetek föl a templomig, aztán a templomnál balra, ott lesz egy templom, onnan meglátjátok a kápolnát, na az a kis utca a templomhoz vezet, és itt amúgy balra kell menni, Kocs a templo-

mok és az autórádió bömböltetőkhazája, kultúra van az utcánévben és a fűmagokban”.

Hol alaposan kiebrudalják a két utazót, hol befogadják őket, haladnak a tűző napfényben valami felé („Ó Tatabánya, Tatabánya! Megváltónk! Éljen az Úr Jézus Krisztusa a mennyben”), majd meg is érkeznek („Ez már Győr, Győr, Győr”). Az egésznek izzadságszaga van, no nem az erőltetett tónus miatt – dicséri ez a költő elbeszélésmódját, ahogyan a már túl hosszúnál rövidebbre szabott mini-éposz alatt mindvégig fenntartja az olvasó figyelmét, amelybe jó eséllyel ragad bele a „hol van a Tesco? mantrakérés: eltévedtünk a kísérlet rácsai között, hol van a Tesco? / megkérdeztük a cigányasszonyt az út végén, olyan lelkesen segített, / hogy a fák is a kérdést susogták már, hol van a Tesco? / két utcát odacsődített, a szép biciklislányt is, hol van a Tesco? / hát ez volt Tatabánya”.

Az egész olyan, mint egy jól megkomponált alászállás, pátosz híján – és mégis a hosszú út után ezért lesznek mégis oly

megnyugtatóak a zárósorok; hiszen a napsütötte sávból még kikecmereg valahová a hős, oda, ahol ki lehet mondani azt a mondatot, hogy „az egész világ az otthonom”.

Csillik másik érdemes hosszúverse, a *Zord idők voltak* egy kvázi-apokalipszis leirata, amely jóval többet mutat meg Csillik látomásos költői nyelvéből, mint a *Domborzat* – már csak azért is érdemes ezt leszögeznünk, hiszen ez az olykor szürreálisba átcsúszó építkezésmód e sorok írója szerint legfőbb erénye Csillik költészetének. A *zord idő* rátelepül a városra – Csillik személyes és közös terünkbe (város) rajzolja bele, álmodja meg magán-apokalipszisének: „turbános férfiak rohantak az Astoria és a Kodály-körönd között mezitláb / a kiöntött Dunában fürdető dajkák tejes mellel énekelnek az üres babakocsiknak / halomra szívott cigaretták és meszeletlen ketrecek között üvegcserepeken aludtunk napokig / lefolyók, hegedűk, mázolt padok és csigaszárnnyú repülőgépek között terjedő pletykák / a Keleti szél varázsa, a Deák téri gyrosos török nyársra húzott

zászlókkal üvölt boltja ablakából”.

A címben jelzett időtávolság azonban igen hamar felszámolódik, hiszen a jelen és múlt idejű – a reálisat és az irreálisat kelő érzékkel vegyítő – kijelentések váltakozása kirándítja a vers idejét a cím múltjából és örökké itt-lebegővé teszi a *zord időket*: egyszerre ég múltban („Zord idők voltak”) és jelenben („mozik sötétjében, alagutak nyögéspáráiban és a bérházak nagy lakásaiban dúló háborúk / dokumentumai vagyunk”), és nem is hogy az imént zárult volna le, hanem éppenséggel még mindig tart. Ki tudja, meddig.

Habár Csillik egyértelműen hosszúverseivel emelkedik ki, az *Apokrif* lapszámaiban megjelenő és megjelent versei sem szűkölködnek erényben: a *Robespierre* váratlan alakválasztásával hívja fel magára a figyelmet: „ha én ma / Robespierre lehetnék, csak egyetlen / megvesztegethetetlen telefonhívásig”, ez az alakválasztás pedig jól kigondolt alakrajzzal is párosul. A *Tócsában döglött légy* (*Apokrif*, 2015/4) alapállítása („Kikerültem a világ közepéről”) összefüggésbe hozható

a Domborzat végkövetkeztetésével („Az egész világ az otthonom.”) – az egyértelmű (talán túlzottan is) centrumhelyzetben lévő személyiség itt éppen ebből a centrum-pozícióból való kiesés-kiforgatás eseményéről számol be a korlátozottság tapasztalatával vegyítve: „Én mindig mindent messziről láttam, / így maradhattam makulátlan. / Közelről másként néznék a dolgokra, / ha engedne lépni a gyárudvar betonja.” Mégsem válik a vers túlzottan metafizikussá (és talán

így: megfoghatatlanná), hiszen ezt a (közhely-)tapasztalatot jól ellensúlyozzák a kisszerűség képei: „én nem láttam semmit sem elég közelről, / úgy jártam mint a hülye kis közrendőr / aki az útszélen a kocsiknak integet, / és akkor megy arra az angol nagykövet, / mint óvodás akit elküldenek a sarokba / aztán az udvaron rápisil a hangyabolyra”. Költészete ezzel szemben korántsem kisszerű – és zord idők ide vagy oda: reméljük, hosszútávon számolhatunk vele.

Mizsur Dániel

Spontán iparművészet

Első közelítések a Gruppo Tökmaghoz

Tudjuk jól, a téma – mint az összesepretlen tökmaghéj – az utcán hever.

Persze, de korántsem mindegyiken. És amelyeken igen, azokat ritkán tapossa képzőművész. Legalábbis úgy, mint a műterme padlóját, tényleg ritkán. Tábori András és Kovács Budha Tamás, a Gruppo Tökmag művészkollektíva tagjai viszont olyan kíváncsi-an nézik végig ezeket az utcákat, ahogyan a 19. századi Párizs *flâneur*jei mustrálták a passzázsok kirakatait és hölgyközönségét.

Akibe elültették a múltnak vagy az apró látványoknak a szeretetét, az néha rácsodálkozik régről itt maradt feliratokra, a nyolcvanas évektől szaglógókra, felújításokat csonkán túlélő épületdíszekre, egy-egy csík ódivatú klinkertéglára a friss aszfaltburkolat szélén. Akiben munkál ez a szeretet, annak van dualizmuskori csatornafedele, napszívta plakátja, amely régen bezárt klubba hív még mindig

koncertre, vagy Kádár-kori neonreklámja, amiben a cső utoljára a születése előtt világított, mégis ráköszön, ha elmegy mellette. Akibe szorult egy kevés térérzékenység, az lassítja lépteit bizonyos kereszteződéseken átkelve, azt időnként megállítják különös homlokzatok, kihalt, de beszédes épületek, az választ magának olyan házat, aminek az ablakait bedeszkázták vagy hullámosra ázott plakátréteg takarja, de legalább gondolatban járt ott.

Akik most magukra ismernek, már tapasztalták azt a fogékony-ságot, amire Tábori és Kovács Budha a művészetét alapozza. A Gruppo Tökmag ugyanis rögeszmésen kutatja ezeket az itt felejtett városkép-törmelékeket. Az az érzésem, hogy folyamatos lelkifurdalás szurkálja őket attól félve, nem veszik észre vagy elmulasztják dokumentálni valamelyik arra érdemes zugot. Hajtja őket az archiválási láz, ez a termékeny lelkifurdalás.

Amit művelnek, az mégsem utcai vagy köztéri művészet. Legjobb tudásom szerint nincs is pontos fogalom minderre, hiszen ők az elsők, akik tudatosan, következetesen így hoznak létre művészetet, és ezért is szükséges ismertetni alkotómódjukat.

A Gruppo Tökmagot a múlt, a tér és annak ornamentei foglalkoztatják, ezen belül pedig mindenekelőtt azok a (városi) terek, amelyek magukba kapszuláztak valami jellemzőt vagy különösöt a (fél)múltból. A terek (telepek, negyedek, utcák, temetők) nem a kiállítóhelyeik, hanem a forrásteraik. A mániákus rácsodálkozás és a rátalálás helyei. Helyek, ahol anyagot gyűjtenek annak érdekében, hogy megtisztogatva, szerkesztve az egyetlen megkülönböztetett térbe, a kiállítóterbe bevigyük. (Ezért, a maguk különös módján, rokoníthatók a *plein air* művészekkel.) Egyébként nem válogatnak a terek között, számukra minden hely releváns terep lehet. Igaz, tagadhatatlanul plebejusok (nincs olyan budapesti lakótelep, ahol ne ismernék ki magukat), és sokszor vissz az útjuk temető, börtönök, nevelőintézetek

felé, vagyis azokhoz a helyekhez, amelyeket a társadalom hoz létre saját sáncain kívül, a belső rendjével összeférhetetlen intézmények számára, és amelyeket Foucault vonatkozó esszéje óta heterotópiákként emlegetünk. (Tábori és Kovács Budha a lakótelepek mellett sírkertekben fordul meg a legsűrűbben, legfrissebb munkájuk egy strasbourg-i börtönhöz kapcsolódik, az általuk feldolgozott és *Sárkány Lee* címen újra kiadott képregény rajzolójának keresése közben pedig egy árvaházba jutottak el.)

Módszerüknek, ennek az egyelőre nevesincs alkotói metódusnak a két végpontja, a kezdete és kifutása adott. A vállalkozások végeredményei, a tulajdonképpeni műalkotások rendszerint tárlatok és kiadványok. Minden szellemi vállalkozásuk (projektjük) pedig kószálással, sétáló szemlélődéssel indul. Olyan bejárással, amely során a falakon, a kerítéseken, a padkák mentén, az aszfalton, egyszóval az utca minden szegletében kutatják az apróbb-nagyobb, rejtőzködő, különös-érdekes tárgyakat, felületeket, látványokat, melyeket

(most jobb híján) *zuglátnivalók*-nak nevezek. A *zuglátnivalók* művészetük alapegységei, melyeket felfedezésük után változatlan aprólékossággal dokumentálnak.

Jobbára a kiállításra kerülő vagy a füzetbe beválogatott anyag is önálló művekből (grafikákból, film[still]ekből, ruhadarabokból) áll, ritkábban a kiállítás, kiadvány részletei a közegükből kiszakítva már nem műalkotások, hanem egyszerű dokumentumok. Előfordul, hogy a műre „készen” találnak, majd egyenesen *ready made*-ként emelik át ezeket a kiállítótérbe (illetve a saját nevük alá). Utóbbira példaként álljon itt legméretesebb felfedezésük, a 21-es főút mentén magára hagyott vendéglő hatalmas, népi motívumokkal díszített nemez falvédője, amit úgy vittek be a Ludwig Múzeumba, ahogy találták.

A dolgok, melyekre felfigyelnek, nyomok. Eltűnt városképek és a múlt vizuális kultúrái felé mutató nyomok, illetve a város használóinak, a környezetüket alakító névtelenek szépérzékének nyomai. (A művészpáros neve is részben egy önkéntelen köztéri nyomhagyásra, a – sétálva – tök-

magolásra utal.) Az alkotófolyamat közbülső része a feldolgozás, a kószálást-rátalálást kísérő szakadatlan fotódokumentálás, illetve a végcél (a tárlatrendezés vagy kiadványszerkesztés) közé esik. Ezt a szakaszt alig lehet általánosságban jellemezni, mert a művészpáros a dokumentált *zuglátnivalók* publikációra való előkészítése során kísérletezik, és mindenféle médiumot használ. Köztük egészen egyszerűeket, grafikákat, faragásokat is. A kószálásaik alatt lelt díszítőmintákat (például isztambuli épületornamenseket, kisinyovi ablakrácsokat, dél-lengyelországi temetők groteszkig menően giccses sírköveit) és szándékolatlanul keletkezett motívumokat (aszfaltfolatok, eldobált szemét és a véletlen összjátéka révén kirajzolódó „spontán járdakompozíciók”) tárgyilagos rajzokon örökítették meg. Az említett ornamenseket hordozó isztambuli házak és a *Necropolisban* feldolgozott legkülönösebb sírok körvonalait tömör, tagolatlan ikonokként faragták ki, illetve faragott famásolat készült a Kunmadarason felbukkant vörös csillagos térelválasztó

fémrácsról. Szintén az egyszerű feldolgozások közé tartoznak a frottázsok, a sírkövekre vagy más vésett felületekre simított papírlapok ceruzával való satírozása révén nyert lenyomatok (így sikerült átmenteni az angyalföldi Rózsafa és Csángó utcák sarkán álló nyerstégla homlokzatú házba vésett, egész falnyi „hic fuit”-ot).

A Gruppo Tökmag gyakran készít installációkat. Ezek közül a leglátványosabbak ismét csak a sírfelvétel-gyűjteményre épülő *Necropolis* keretein belül készített, életnagyságú „sír-makettek”. De ebbe a körbe sorolható a Csanády utcai vetítésük is. Az újlipótvárosi utca egyik tűzfalán találták azt a szinte felismerhetetlenségig rozsdásodott útvonaljelző táblát, amely eredetileg a „csehszlovák világ” korabeli Kárpátaljára készült, s cseh nyelvű településnevekkel azt mutatja, milyen messze esik felállítási helyétől Nagyszőlős, Huszt és Kőrösmező. A tábla feltételezhetően a vidék ideiglenes visszacsatolásakor, a magyar nyelvű közigazgatás visszavezetésének napjaiban kerülhetett ócskavasként a fővárosba, ahol átfestve

már egy újlipótvárosi üzlet felé igazította útba a járókelőket. Bő félszázad alatt a második festékréteg elenyészett, és a kárpátaljai települések cseh nevei úgy bukkantak újra a felszínre, mint a reformáció idején a protestánsok által birtokba vett templomokban a puritán mészréteg alól a középkori freskótöredékek. A Csanády utcai rozsdás lemez fotóját és olvasható átrajzolását végül visszavetítették az újrafestett tűzfalra, amelyről a közelgő felújítás folyamán biztosan eltávolították volna a felismerhetetlen lomot. (Tábori és Kovács Budha egyébként is sok kedvét leli a városok egymásra halmozódó és bontások idején újra napvilágra kerülő rétegeiben.)

Sokszor nemcsak fényképezőgéppel, hanem kamerával is dokumentálnak, két vállalkozásuk, a *Nagyvárosi régészet* és a *Sárkány Lee* kapcsán pedig önmagukban is megálló dokumentumfilmeket forgattak. A legkülönösebb feldolgozási mód, amikor ruhát készítenek a megtalált motívumból és szövegből (sic). Csepelen kószálva keresztezte útjukat az a telepkerítés, amelyen két motívum

mellett a következő felírás olvasható: „A társadalom vezető ereje a munkásosztály!” A motívumok végül egy olyan ing mintái lettek, aminek a nyakába a fenti jelzót varrták címkeként. A néhány lépés távolságból tengerparti ruhadarabnak tűnő (ál-)munkásmozgalmi viseletnél csak egy árnyalattal kevésbé képtelenek a *Szálvezetés* című vállalkozás keretében készült ruhadarabok: azok a pulóverek, amelyek kötőmintái falfirkákat másolnak. Függetlenül a médiumtól, a talált zuglátnivaló „képzőművészeti” feldolgozásával párhuzamosan Tábori és Kovács Budha az éppen szóban forgó anyag történetét, hátterét is igyekeznek feltárni. A páros a pásztói elhagyott étterem és a *Sárkány Lee*-képregény kapcsán számottevő kutatómunkát végzett, vállalkozásaikat, munkáikat pedig mindig ellátják dokumentációsikárságú kísérőszövegekkel, s ha lehetséges, történetbe ágyazzák a kiállításra kerülő látnivalót. (Ezek egy részét – így az isztambuli, a kunmadarasi és a csepeli munkákat – fiktív elemekkel kerekítették ki.)

A Gruppo Tökmag munka-

módszerei és médiumai tehát vegyesek. A feldolgozási folyamatokat talán csak a fáradhatatlan kísérletezés, valamint az köti össze, hogy magát a meglelt tárgyat (a nyomot) úgy tisztelik, mintha régészek lennének: nem vagy csak alig változtatják meg, és az interpretáció sem több mint a tárgy sajátosságainak (például jellemző körvonalainak, feliratának) kiemelése és más hordozóra való átemelése.

A tárlatra elkészített vagy publikációvá szerkesztett munkák viszont egyformán sajátosak. Az érzékenység, amely egy-egy vállalkozás kezdeténél, a korszálás idején vezeti a két posztsozialista *flâneurt*, és az egységes közreadási fogások együtt hasonlóvá formálják mindazt, ami a Gruppo Tökmag neve alatt jelenik meg. Így Tábori és Kovács Budha munkáinak esztétikuma bár első pillantásra hétköznapien semmis látványnak mutatja magát, idővel könnyen felismerhető és mindig markáns hangulatot teremt.

A szóban forgó esztétikum sajátos vonásait legtisztábban egy barkácsképregényt gondozó-feldolgozó, *Sárkány Lee*

cím alatt, több szálon futó vállalkozás kapcsán tudtam kivenni. A *Sárkány Lee* annak ellenére is jól példázza a páros eddigi munkásságát, hogy ebben az esetben a téma nem az utcán, hanem a folyóirat-olvasóban hevert. Igaz, a *Mozgó Világ* egyik 1989-es számában közölt képregényhez is (szellemi) kószálás, tallózás vezetete el Táborit és Kovács Budhát. A történetet egy azóta öngyilkosságba rohanó cigány tinédzser, Kolompár István írta és rajzolta saját hányattatott élete, illetve a kung-fu- és ufó-szubkultúrából vett motívumok összebarkácsolásával. A főszereplő, Sárkány Lee szülei egyenként 25 ezer voltos áramvezetékek. Ő maga ember-testben, karateköntösben éli az életét Pécsen, lop biciklit Komlón, és kalandozik Hong Kongban. Lépten-nyomon packáznak vele a hatóságok, Lee mégsem verekedik, hanem egyszerűen fogja magát, s áramcsapással semlegesíti a rendőröket és társaikat. Története lehangoló, kötelező olvasmány. A művészpáros füzet-sorozatában újra ki is adta, emellett pedig többek között bábjátékváltozatot készítettek belőle,

leforgatták a már említett dokumentumfilmet, és megtervezték Kolompár síremlékét. (Íme, két újabb médium, amit kipróbáltak.)

Hogy Tábori és Kovács Budha ilyen hosszsan és sokrétűen foglalkozik Sárkány Lee-vel, illetve őt rajzoló alteregójával, az a képregény ugyanazon vonásainak tudható be, mint amelyeket az utcán kószálva fürkésznek. Így például látványosan vonzódnak a körvonalakhoz, a fekete-fehér vonalakká konkretizált, hétköznapi-elemi formához, legyen az épülethomlokzat, sír vagy képregényhős sziluettje. Továbbá mind az utcán talált különös látványok, mind a *Sárkány Lee* képei (és dialógusai) a félmúlt és a kismúlt nyomai. A hátunk mögött hagyott évtizedek és egy akkor élt egyszerű ember (sokszor szándékolatlan) öröksége. A nagymúlt vizualitása és a monumentális köztéri művészet sokkal kevésbé, legfeljebb közvetett formában érdeklí az egyébként is apolitikus kettőst (erre példa a kunmadarasi kaszárnya rácsa, a Kárpátaljáról az Újlipótvárosba kerülő tábla). Munkáikat böngészve nem találhatunk (ledöntött, újraállított) Árpád-

vagy Lenin-szobrokat, és hiába járják folyamatosan az utcákat, az egyik leghálásabb téma, a közterek el- és átnevezései sem foglalkoztatják őket.

Helyettük a valamikori közléseket, vizuális kultúrákat megörökítő zuglátnivalókkal foglalkoznak: tucat dísz- vagy használati tárgyakkal, amelyekről a készítőik úgy gondolták, hogy az emberek majd szépnek találják, illetve amelyeket a gyárból kikerülve még névtelen, kertvégi műhelyekben tovább alakítottak. Spontán iparművészetet gyűjtenek. A régi hétköznapiak akaratlan műemlékeinek, műtárgyainak gondozói. Mindezeknek a kutatásában, ahogyan az internetes jelenlét kerülésében, a bibliofil füzetkészítésben és a nyers dokumentálásban van valami lud-ditizmus. Halk dacolás a spektakulum talmi társadalmával és a képkorszakkal szemben a való látványok és képek védelmében.

A fentiekén túl a Gruppo Tök-mag-munkák zömének egyik legfontosabb, eddig nem említett ismérve a halmozás vagy más szóval: a listaszerűség. Mint az már kiderült, munkájuk egyéb-

ként is folyamatos archiválással jár együtt. De az egymás mellé installált vagy kiadványaikban, filmjeikben egymás után következő (feldolgozott) zuglátnivalók szintén egy-egy valamikori ízlés vagy városképi jelenség példáinak válogatott akkumulációi. Gyűjteményeik nyitottak, igazából kezdetük és végük sincs, idegen tőlük az alá-fölrendeltség. Az egymás mellett egy irányba futó, hasonló méretű szálakból álló gyöktörzsekre emlékeztetnek, és emiatt azt juttatják az eszembe, amit (Ecóra, Deleuze-re és Guattarira támaszkodva) K. Horváth Zsolt írt a francia emlékezhelyek enciklopédiájáról, a *Les lieux de mémoire*-ről. Ahogy az emlékezhelyek listájának, úgy a Gruppo Tök-mag zuglátnivaló-gyűjteményeinek tételei is túlmutatnak önmagukon: annyira sokan vannak, hogy még többnek, megszámlálhatatlanul soknak tűnnek; egymásra halmozódva és egymással párbeszédbe lépve pedig újabb asszociációkat keltenek, és újabb társaikat juttatják az eszünkbe. Ennek a felszorzódásnak köszönhetően – annak ellenére, hogy egy töredékes csoportot ölelnek

csak fel – végül is az összes hozzájuk hasonló példa metaforikus sűrítményei. Noránál az összes emlékezhelyé, illetve a Gruppo Tökmagnál – megváltoztatva a megváltoztatandókat – az összes zuglátnivalóé: minden groteszk síré, mementószámba menő öreg falfirkáé és hirdetőoszlopé. (K. Horváth Zsolt: *Az emlékezet betegei. A tér-idő társadalomtörténeti morfológiájához*. Budapest, Kijárat, 2015. 340–345. A művészpáros tevékenységének egyébként is kevés szegmense van, amelyik ne érintkezne az elemzés, a felejtés, a megörökítés, egyszóval az emlékezet nagy kérdéskörével; ezekről az érintkezésekről azonban legfeljebb a következő alkalommal tudok majd írni valami magvasabbat.)

Tábori és Kovács Budha legfontosabb erénye ugyanakkor az, hogy értik felfedezéseiket, és ké-

pesekek a giccset (néha megindító) naiv művészetként bemutatni, képesek a nem egyszer félcelésben kimerülő amatőr „alkotásokat” úgy bevinni a galériatérbe, hogy nézőik ne kiröhögjék azt, hanem tiszta humorként, esetleg izgalmas látványként fogadják. A Gruppo Tökmag munkái azt bizonyítják, amit már régóta forgatok a fejemben: arról, hogy mi a jó vagy a hasznos, nincs mindenkinek határozott véleménye. Azt ellenben a Baranya megyei kung-fu hős történetének rajzolásába belefeledkező Kolompár István, a fusiba dolgozó kisinyóvi hegesztő és tulajdonképpen mindenki meg tudja mondani, hogy mi a szép. Tábori András és Kovács Budha Tamás pedig ezeknek a hétköznapi, gyakorló esztétáknak a munkájában gyönyörködik. Érdemes csatlakozni hozzájuk.

veress dani

Mese sárral

Gál Soma: *Sármesék*, FISZ, 2016.

Gál Soma pályanyitó novelláskötete az idei könyvhétre jelent meg a Fiatal Írók Szövetségének gondozásában. „Sármelléki capriccio” – írja Fehér Renátó, a kötet fűlszövegének jegyzője, és valóban, a *Sármesék* eredeti darab, amely magában hordozza a hrabali derút, de sajátosan „magyarosítja” azt. Gál ugyanis olyan terekkel dolgozik, amelyek ez idáig mintha kívül estek volna a hazai irodalom horizontján. A kötet két fő egységre bontható: az első részt a *Sármesék* cím alá rendezett falusi novellák képezik, amelyek az itt élő emberek történeteiből táplálkoznak; a *Szárzsföldi matrózokban* pedig a Keszthely környékéről szóló írások olvashatók, bennfentes képet mutatva a balatoni nyárról, a vendéglátós világról és a turistaparadicsomról.

A kétfajta megidézett tér elleneré a *Sármesék* nagyon is homogén kötet, elsősorban az elbeszéléstechnika szempontjából. Gál narrátora visszanyúl az anekdo-

tázó, önmaga létrebe reflektáló elbeszélőhöz, ami nemcsak Móricz Zsigmond és Mikszáth Kálmán, de – a szerző szerint méltatlanul elfeledett – Gion Nándor sajátja is volt. A narrátor folyamatosan kiszól a szövegből, kommentálja az eseményeket: „Na, erről máskor.” (Szentély, 7.), sőt alakja bizonyos esetekben talán az általa megidézett szereplőkénél is fontosabb: „Na ezt és így nem mesélte el a Lali egyik este a kocsmában. Csak üldögélt az egyik középső asztalnál a korszájába borulva, én olvastam ki közben a tekintetéből.” (Mese az időről, 42.) A kötetben mintha Szegfű, A sörökről röviden című novella szószátyár, kocsmatöltelék főhőse lenne a narrátor kicsinyítő tükre: „Mindenhöz volt egy szava, vagy ha úgy esett, hogy kizárták a társalgásból, elkezdett áradni belőle a mese.” (19.)

Az anekdota mellett a mese a másik meghatározó műfaji előzmény. Amellett, hogy Gál mesei fordulatokkal él („Volt egyszer”,

Nincs egy liszteszák, 51.), a történetek fűzésében is mesei elemeket kombinál. A két alegység közös szervezőereje ugyanis a csoda állandó jelenléte. A csoda többféle lehet: Hrabal megjelenik a kocsmában, és elfogyaszt egy sört Szegfűvel (*A sörökről röviden*), vagy Lali véletlenül feltalálja az időgépet (*Mese az időről*). Realista elbeszélések ezek, amelyeket általában megtör egy különleges esemény – így köthető a portugál műveltségű Gál műveihez a mágikus realizmus. Azonban a *Sármeséket* mégis túlzás lenne mágikus realista műnek tartani. A szerző mágikus realizmusa annyiban ugyanis eltér latin-amerikai testvérétől, hogy műveiben hiába van csoda, valahogy mindig hibádzik valami – ezt kívánja érzékeltetni a címbe is beemelt sár motívuma.

Itt pedig ismét kitérhetünk a regionalitásra. A *Sármesék* novellái ugyanis nemcsak Sármellékről és Keszthely környékéről szólnak, hanem közép-európai mesék is egyben. Gál Somára – a már említett Hrabal művein túl is – bevallottan nagy hatást gyakorolt a cseh (elsősorban filmes) újhullám,

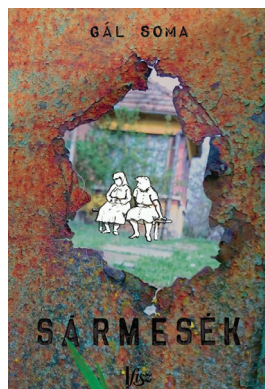
kiemelve Jiří Menzel *Hóvirágünnepek* című alkotását. A mindennapok itt megjelenő derűje, a falvak, a kisközösségek utánozhatatlan dinamikája mind-mind visszaköszönnek Gál novelláiban. Mi, olvasók pedig a narrátorral együtt csak nézzük, ahogy telik az élet. Ugyanakkor a szövegekben van egy jó adag nosztalgia is, például a hentesárubolt kapcsán: szemben a régi hentessel, a falu hírességével, az új „üzletben szó sincs már a hús szeretetéről, az alkalmazottak csak szeretnék ledolgozni a maguk tizenkét óráját, és hazaesni hulla fáradtan a képernyő elé” (*Az asztal megterül*, 17.) De ez ellen a nosztalgikus felhang ellen szerencsére dolgozik a szövegben megbúvó ironia, a nevetés.

Ebből a szempontból a kötet második egységét képező novellák jobban sikerültek. Képesek megfogni a balatoni milió utánozhatatlanságát, bennfentesen mutatják be a világot, amely a partok mögött rejlik. A szereplőket megismerjük és megszeretjük. A triumvirátus tagjaival, a három jóbaráttal: a narrátorral, Danival és Gáborral mindenki könnyen azonosulhat. Balatoni

kalandjaik azokat a gondtalan pillanatokot idézik, amelyeket csak a legjobb barátaival élhet át az ember: „ahogyan a szép kapcsolatokat összekovácsolja az idő, úgy lettünk mi hárman egymás legjobb barátai, a part farkasai, a stég matrózai” (91.). Apró, hétköznapi dolgok történnek, amik attól értékelődnek fel, hogy megosztják őket egymással a srácok, csakúgy, ahogy ezeket a hétköznapi napokat megtörő, sokat emlegetett csodákat is. Van azonban még egy visszatérő figura a *Szárazföldi matrózok* egységben: Oszkár, akinek alakja üdítően más, mint a kötet többi szereplője. A hipermnéziás pincér mindenre emlékszik, ami életében történt vele. Figurája tájidegen, éppen ezért érdekes, mintha ebben az esetben maga a szereplő lenne a csoda. Ezekben a szövegekben egyszerre mutatkozik meg az élet kisszerűsége és nagyszerűsége: például abban, ahogy a kárókatona lesz a legnagyobb ellenség, a vad, amit a bátor férfiak, a vízbiciklik mellett strázsáló fiatalok meg akarnak

nemesíteni, le akarnak győzni. Remek pillanatokot fog meg Gál, amelyek tökéletesen alkalmasak az atmoszférateremtésre.

Gál Somáról a *Szentély* című novellájának megjelenésekor azt írtam, hogy igazi mesélő. Ezt az állítást most még inkább megerősíteném. Fehér Renátó a „derűfajás” jelzővel illetve az elsőkötetes szerző szövegeit: ez a könnyed humor, a mindennapi problémák, vágyak és hiányok derűs ábrázolása Gál Soma szövegeinek legnagyobb erénye. Nagyon jól mutatja ezt a könyv talán legjobban sikerült szövegének zárása: „az augusztus a Balatonon olyan, mint a viccben az ország. Az utolsó vendég kösse ki maga után a biciklit.” (95.) A *Sármesék* szerzőjére érdemes odafigyelni, elsősorban azoknak, akiknek igényük van az emészthető, szórakoztató prózára.

Murzsa Tímea

Mindennapi gravitációnk

Hyross Ferenc: Tömegvonzás, FISZ, 2016

Hyross Ferenc első, a 2016-os Könyvhétre megjelent kötete a már avatott szerzőknek is becsületére válna: a vékony, ám annál tartalmasabb könyv mind a külsín, mind pedig a belbecs tekintetében figyelemre méltó produktum.

A kötet egyik specifikumát jellegzetesen nagyvárosi, sőt budapesti atmoszférája és keretezése adja, amely rendre visszatér, illetve bizonyos tekintetben folyamatosan jelen van a szövegekben. A városiasság kellő érzékletességgel, kizárólagosságot nem feltételező módon kerül bemutatásra, ám jó néhány mozzanat mégis szükségszerűen referenciális, vagyis a mai Budapesthez kötött és arra vonatkozó marad – ilyenek a dunai rakpartok, a 4–6-os villamosvonal, a Dagály-strand vagy maga a Duna itteni szakasza.

Ugyancsak fontos az állatok szerepe, amihez helyenként egyfajta antropomorfizáló szándék is társul. A felsorakoztatott állat-

fajtakapcsán ugyanis rendszerint megtörténik egy azonosulási mozzanat (vagy azonosítás, amennyiben nem a versek megszólalója, hanem azok megszólítottja ölti magára az állatok jegyeit). A halak mellett gyakori vendég a szövegekben a kutya, de megjelenik a molylepke és az elefánt is.

A kutyamotívum jelentősége, kitüntettségének miértje szintén több irányból megközelíthető, már csak azért is, mert kifejezetten sok helyen és sokféle módon bukkan fel. Szimbólumként általában a hűség és a lojalitás megfelelőjeként értelmezzük, s ennek a kötet egésze felől nézve is nagy jelentősége van. Csakúgy, mint „a kutya az ember legjobb barátja” toposznak: ennek révén a „kutyalétre” való alkalmatlanság kifejezetten erős metaforájává válik a könyvnek, amellyel voltaképpen az fejeződik ki, hogy a társas létet, az egymástartaltságot kudarcként éli meg

a versek beszélője. Ugyanakkor a kutyaszerepre egyfajta negatív értéktársítás is vonatkozhat, elegendő felidézni az olyan állandósult jelzős szerkezeteket, mint a kivert kutya vagy a gyáva kutya. [Az „itt van a kutya elásva” szólás használata (*Ithaka*, 45.) egyszerre operál ironikusan és játékosan a kutyametaforával.] Mindent összszervezve változatos megjelenésmódjai ellenére a *Tömegvonzás* „kutyaképét” mégiscsak valamiféle inherens tragikum és melankólia uralja, amely egyebek mellett az összes kutyában (54.) látszik kicsúcsosodni: „én vagyok az összes kutya, amit elvesztettél”.

A nyelvezetet és a szövegek megformálását illetően háromféle (tipográfiai is élesen elkülönülő) csoportba sorolhatjuk a kötet darabjait: az egyikben azokat a költeményeket találjuk, amelyek a hagyományos, strófaszerű tördeléssel szerepelnek; a másodikban a szinte gondolatfolyamra vagy gondolatritmusra hajazó, sorkizárással mintegy tömbösített szövegeket találjuk, míg az utolsó csoportban a szabadon szerkesztett, „lebegő” mondatokkal operáló, esetenként szo-

katlan sorvezetéssel olvasandó írásokat. Csakúgy, mint a versek eszköztára és hangulata, olykor a szövegek is zakatolnak, zihálnak és csörömpölnek, néha pedig zubognak és hömpölyögnek; olyanmódon, hogy alkalmasint nehéz tartani a tempót a nagy iramban sodródó szavak áradatával.

Feltétlenül meg kell említeni a Szabó Imola Julianna által tervezett kötet vizuális érdemeit is: ezektől eltekintve is figyelmet érdemlő teljesítményről van szó, ám az igényes (és fontos!) grafikai megoldásokkal, rajzokkal válik a *Tömegvonzás* látványában is kivételessé. (A képeket és rajzokat szándékosan nem illusztrációknak nevezem, mivel azok nem annyira reprezentálni, mint inkább egyenrangúan gazdagítani igyekeznek a kötet anyagát – vagyis nem a szövegek alárendeltjei.)

Visszatérve a motivikai palettához, ezen belül az állatokhoz, a *Tömegvonzás* halmotívumának

kitüntettségét nemcsak a koi-versek népes csoportja indokolja. Amennyiben a figyelmet a verseskötet fizikai megjelenésére, vizuális komponenseire irányítjuk, látható, hogy ezen a síkon is egyértelmű a halak elsődlegessége, hiszen a borító belső oldalát is számos példány díszíti. Amellett, hogy mindenképpen kiemelendő a koi szimbolikus jelentősége, a köteten végigvonuló hal-ember azonosítás és párhuzam miatt nem hagyható figyelmen kívül a biblikus összefüggések érvényesége sem. A hal mint eucharisztikus jelkép a Krisztussal való öszszeolvashatóság lehetőségét veti fel, ami éppenséggel (a kötet erőteljes evilágiságának, anyagiságának köszönhetően) felfogható kudarcként is.

Az állatok mellett a könyv egyik igen fontos motívuma és szervezőereje egyfajta erózióra és romlásra, dekadenciára épülő, sőt esetenként disztópikus jelleg: a szövegek olykor szó szerinti és figurális értelemben is felfogható fémes csengése, a lepusztultság, a (fizikai) elhagyatottság, a tárgyak és eszközök fókuszba helyezése. A jelenség többféle-

képpen magyarázható: egyfelől az elidegenedés és az egyedüllét általános toposzának tekinthető, hasonlóan a kilátástalansághoz, a heideggeri értelemben vett világba vetettséghez. Másfelől az idegenség érzete az említett hangulati és tematikus elemeken keresztül nemcsak a versszituációkban képződik meg: az effajta mechanikus, tárgyias, gépszerű jelleg az olvasó és a szöveg közötti elidegenítést, távolságtartást szolgálhatja, és a folytonos diszharmónia és disszonancia benyomását is keltheti.

Az éjszaka a halakhoz vagy éppen az erózióhoz hasonlóan jelentékeny funkcióval bír: a szövegek többségében a versszituáció alapja az éjszaka ideje és állapota, amelyet, bár igen gyakran használt költői eszközről van szó, szerencsére képes frissen és érzéketlenül alkalmazni a kötet. Az éjszakával kapcsolatban itt a legfontosabb talán a sötétség egyetítő és elrejtő, „elmaszkoló” ereje a világosságnak a dolgokat felfedő és megmutató gesztusával szemben, de megnyugtató (pl. *szilánkok*, 14.) és fenyegető erőként is jelen van a versekben. Maradva

a fény-problematikánál, érdemes odafigyelni a kötet egy fontos motívumára: a versről versre visszatérő (a *játékok*, 33., illetve különösen a *kövek* című szövegben, 68–69.) égve hagyott izzóra, amely Pilinszky János *Négysoros*-ának harmadik sorát idézi meg. Itt tehát az égve felejtett világítás által előidézett befejezetlenség, lezáratlanság felvillantása az ismert, számos utalással megidézett Pilinszky-vers fatalizmusával áll szemben. (Konkrétabb, szerkezetileg és nyelviileg is visszaköszönő intertextus a kötetben a *duino*-ban (8.) felbukkanó, Gert-rude Stein-féle *a rózsza az rózsza*.)

Az idegenség és a tárgyias-ság jelenlétét tovább erősíti az emberi testek olykor anatómiai részletességű leírása: az ezáltal megképződő sterilitást és távolságtartást hatásosan ellenpontoszza a versekben megjelenő indulati és érzelmi töltet. Vagyis az emberi szervek, testrészek és biológiai funkciók tárgyilagossá és

csupasz ismertetésével párhuzamosan működik a szövegek szubjektivitása és élményszerűsége. Ez a *Tömegvonzás* egyik erőssége, vagy ha úgy tetszik, vonzereje: kivételes érzékkel váltakoztatja a távolságtartás és az intimitás módozatait, amelyek ugyanakkor mindvégig egyenlő mértékben határozzák meg a kötetet. Ahogy Krusovszky Dénes a fülszövegben megjegyzi, az elrugaszkodások és visszaérkezések ritmusa vezeti a szöveget – közeledünk, távolodunk; közel engednek, majd ismét eltávolítanak.

A *Tömegvonzás* címében is jelzi, hogy ahogyan a fenti bekezdésben is rámutattam, voltaképpen emberi sorsok és testek örökös, elkerülhetetlen vonzásáról és egymásrautaltságáról, valamint egy kikerülhetetlen, kívülről érkező, állandó erőről tanúskodik, amely erő kivételes módon képes és alkalmas manifesztálódni ezekben a kiforrott, autentikus és sajátos szövegekben.

Halmi Annamária

Én vagyok a tehetetlen férfi

Stolcz Ádám: *Becsapódás, Apokrif–FISZ*, 2016

Az erőbeszédet hatáskeltésként használó párkapcsolati költészet, néhol a tehetetlenséget erőszakkal leplező fenyegetés, máshol az agresszióra épülő, sztereotipikus férfiképet iróniával kezelő szakítólíra. Stolcz Ádám első, *Becsapódás* című kötete terápiás írásnak is tekinthető, próbálkozásként a tudattalanul működő testi emlékezet, az elválás fizikai és érzéki tüneteinek agyoncsapására.

A túlzó, féktelen, néha az ölésig vitt agresszióval kapcsolatos fantázia és az erről való beszéd módja, valamint a vissza-visszatérő motívumok (mint például a szem, a hús, az oroslán) teremtik meg elsősorban a három részre osztott kötet egységét, amelynek már az elején kiderül, ki is a megszólaló. „Én vagyok a férfi” (10.) – a lírai alany nemi identitása már a címből kiderül, az agresszivitásra építő férfikép komolysága azonban megkérdőjelezhető.

A túlhangsúlyozott erőszakos attitűd a vers végén részben

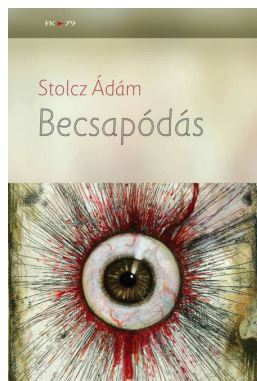
visszavonódik, az olvasó azonban magával viszi azt a benyomást, hogy a kötet legfontosabb beszédaktusa a fenyegetés, amelynek alapja a beszélő saját magának tulajdonított (képzelt) erőfölénye („aki mindig visszaüt, / jóval erősebben nálad”). A fenyegetés valamilyen jövőbeli cselekedetre irányuló szándék, amelyet a beszélő tehetetlensége és kétségbeesése szül. Persze van, hogy ez a tehetetlenség a megszólalás képtelenségében, „cuppogásban” nyilvánul meg: „Vagyok akár egy hal, ha tátog” (*Visszafogott ember vagyok*, 19.); „Amit mondok, / ki sem talál a számon” (*Ellenállás*, 24.).

A szakítás utáni állapot fizikai, testi és érzéki következményei állnak ennek a költészetnek az előterében, illetve a testi emlékezet, amely tudattalanul is megtartja a Másikat. A megszólaló terápiás céllal is használja az agresszivitást a Másik hatástalanítására, verbális kiiktatására,

annak ellenére azonban, hogy folyamatosan kinyilvánítja erőfölényét, őt is utoléri a szorítás és a fogolyhelyzet: „Te vagy, aki a maradékot rám kaparja, / görgesd rám az összes rögöt.” (Mint a füstölt sonka, 14.) Az egymásban való testben, húspan való jelenlét, beleivódás a lehető legszorosabb kapcsolat a lírai én és a Másik között, amely az Akár a húscsapat két fogad között... című versben nyilvánul meg a leginkább. A megszólalónak a szervezetet szétrohasztó, megemészthetetlen, mindezzel együtt testileg észrevétlenül beépülő minősége nem egy, a beszélő számára kizárólagosan kisajátítható eszköz: „Te vagy, aki ebbe a megszentelt salakba / magát újra belerágja. / Lehelj egy inkubátornyi életet, / valami értékeset, lopva, / ebbe a rég meghamisított csokiszarkofágba.” (18.) A különbség talán az, hogy a Másiktól a megszólaló a csonkításon és a rontáson kívül mást is vár.

A gáttalan erőszakkal való fenyegetés a kötet során vissza-visszatér, van, ahol az ölés lehetőségéig fajul: „Gyomorszájba rúglak, / és ha ezt is megúszod,

/ a fejedet is ütöm.” (Gyomorszájba rúglak, 22.) A megtörtséget palástoló erőfölényt fitogtató beszéd azonban megbicsaklik, és a lírai alany sérültsége is megjelenik, ami például az Én vagyok a férfi sztereotipikus, legyőzhetetlen fölényben lévő férfiképét megtöri: „Azaz, mint aki beszart, / megyek el összetörten, / mint akiből egy női sofőr kitolat, / szétgörnyedt gerincemen / a szomorúság tevelgel a cirkuszi körben” (Ne csúfoly ki! 28.) Ennek lehet az egyik csúcspontja a már címében is árulkodó *Tervszerű visszavonulás*, amelyben a Másik a saját otthonosságából űzi ki a lírai alanyt és ébreszti rá az amúgy – feltételezhetően – rejtetten mindig is jelen lévő idegenségre: „Tegyük úgy, mintha / elfelejtenélek, és amikor az emlékeim között turkállok, / akkor ugorj be, és üvölt rám, / hogy mindenhez azért hozzá nem nyúlhatok, / mert lehetek egyedül, de fogjam vissza magam, / mert magamban azért

mégsem otthon vagyok.” (30.) A megromlottság és a halál magunkban hordása is okozhatja azt a tehetetlenséget, a néhol „minden mindegy” és „mindegy, mivel fenyegetőzőm” állapotot, amely céltalan, helyenként tárgyaltalan fizikai agresszióban nyilvánul meg: „hiába már, akár egy hullaházban, / örökké magamnál vagyok” (*Szabadulási kísérlet*, 42.).

Ez a fajta verbális erőszak azonban impotens, a beszélő vissza is riad. A *Legközelebb* című versben a jövőre utalás nemcsak eltolja a fenyegetés beteljesülését, de le is nullázza. „Legközelebb majd bemosok egyet (...) De úgysem lesz legközelebb” (52.). A tehetetlenség kétségbeesésbe vált, és a lírai én még a kölcsönös erőszak lehetőségét is felajánlja, csak legyen érezhető a másik jelenléte, miközben tudja, úgysem lesz legközelebb.

Az erőbeszéd a Másik számára valóban észrevétlen marad: „Visszajövök egyszer, / és egy kicsit visszavágok. (...) Visszajövök egyszer, / de úgysem veszel észre.” (*Visszajövök*, 59.), pedig a beszélő nyoma ott van a testi emlékezetben, a Másikat észrevétlenül is

összeroppantó „idegnövényként” viselkedik. A kötet vége felé egyre kevésbé érezni az iróniát, ahogy az erőszak is célját veszti: „Megöllek, így megbosszulok mindent! / Igaz, már azt sem tudom, mit és minek. / De már nem is számít.” (*Most te jössz*, 61.) A fenyegetőzés a lírai alany jelenlétének megszűnésével válik komolyan vehetetlenné: „Mindig elmene-külök onnan, / ahol állok” (*Most belekötnek*, 66.).

A kötet címét adó *Becsapódás* félig bocsánatkérés, félig visszavonás. A „Nem vagyok már a hatá-sod alatt” sor például nem hangzik túl hitelesen, az elmegyek ígét ugyanis felváltja a következő versszakban az „elfutok”. A menekülés azonban meghíúsul („valaki megállít, / aki lefogja a lábam, / mozdulatlanok vagyunk, akár a kéz a börtönrácson.”). Nem lehet csak úgy elfutni, az érzéki kapcsolat elszakíthatatlan, a másik testében hagyott nyomot a szem teremti meg. (A szem visszatérő motívum, például a *Legközelebb* című versben a másik abuzív fogva tartására utal: „A vérekes szememen, / akár az állati maradványok / a grillrácson, forogsz.”)

A visszavonulást sugalló záródarabban már csak halvány nyoma van a kötet elején még magabiztos, megtörhetetlenséget sugalló és erőbeszédet működtető maszkulin beszédmódnak. Az odavetett bocsánatkérés nem teljesen komolyan vehető, de a „visszavonok mindent” az agresszív beszéd korábbi szándékát is gyengíti, a mögötte lévő tehetetlenséget viszont nem. A kötet azt is megmutatja, hogy fenyegetőzéseink szótára mennyire szűkös, ezért a versek hasonlítanak is egymásra hangvételükben és eszközkészletükben. Ez nem feltétlenül negatívum, a szövegvilág még épp elbírja, a közvetlen

hangütés pedig érthetővé teszi a verseket. A maszkulin költészetet az agresszióval társító megszólalásmód eredményezhetne egy sztereotipikus hangot is, ez a kötetnek mégis inkább egyedi, kortárs szerzőkkel nem igazán rokonítható tónust ad. A beszédmódot kifigurázó paródia, a hatáskeltést célzó erőbeszéd és a tétellel rendelkező terápia együttes jelenléte egy a párkapcsolati költészetet és a férfi perspektíva lehetőségeit érintő gazdag problémakört ad ki, amelyhez – bármennyire is adná magát – egy leegyszerűsítő, az erőszakot mint a maszkulinitás egyik attribútumát előtérbe állító elemzés nem férhet hozzá.

Urbán Csilla

Rémségek kicsiny boltja

Horror Pista: Egotrip, szerzői kiadás, 2015

Horror Pista, azaz Máriás István kiadványa az elmúlt nyolc évben készült munkáit mutatja be, és angol és magyar nyelvű értelmezőszövegeket is mellékel a bestiáriumhoz. Elengedhetetlen egy ilyen dekoratív, a művek befogadását elősegítő kiadvány, ha egy kelet-európai művész fel akar kerülni a nemzetközi művészeti térképre és/vagy a gyanútlan nagymamák könyvespolcára, s ha nincs galéria, amely elvégez(tet)né a munkát, az alkotónak kell lépnie.

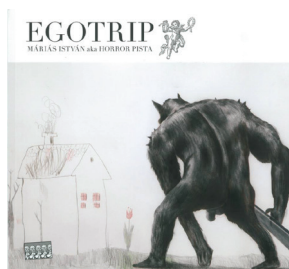
Az albumban szereplő reprodukciók, a street-art alkotások helyszínén készült kvázi werk-képek komplex univerzumról és gazdag eszközválasztásról tanúskodnak, kár, hogy a kötet kommentárjainak és tanulmányainak vállalásai egysíkúbbnak tűnnek. Szarvas Andrea a Horror Pistánál megjelenő „szabadságot” és az „egót” körüljáró tanulmánya sok megválaszolatlan kérdést hagy maga után. Vizsgálódásának tár-

gyát is nehéz meghatározni, az mintha kicsúszna kissé kapkodó kezei közül. Mi egy műalkotás „belső és külső szintje”, amelyen a szabadság utáni vágy megnyilvánulhat? Ornamentikát és struktúrát jelentene Szarvasnál ez az ellentétpár? Vagy a műalkotás „réteges”, Panofsky-féle modelljéről lenne itt szó, ahol az ikonográfiai és az ikonológiai szint más-más jelentést hordoz? Mi a „festményeknek” (vagy azok terének) „polgári szintje”, ahol kihalt gyártelepek köszönnek vissza? „Nemcsak Platón, hanem Kant is beszél valamiről, ami túlmutat a valóságon, sok vallás tanáival megegyezően a világ egy illuzórikus voltáról.” (15.) – írja, és csak találgathatok, hogy épp az ideatanra vagy a transzcendentális filozófiára gondol-e a szerző. Az homályban marad, hogy ezek egymással vagy a közelebről meg nem jelölt vallásokkal milyen – feltételezhetően Horror Pista művészetére nézve jelentős –

összefüggésben állnak. Ráadásul, mintha valamiféle neutrális univerzalizmusra támaszkodna az idézett mondat (és maga a tanulmány is), amelyből logikusan következne, hogy Máriás ugyanúgy kérdőjelezi meg „a nyelv fogalmai által körülírt valóság uralmát” (16.), mint Magritte. Igaz ugyan, hogy a Dogma (2010) szerzete-
sek által imádott bálványának this is a pine (ez egy fenyő) felirata A képek árulásának mottóját (Ceçi n'est pas une pipe, Ez nem egy pipa) evokálja, de talán mégis a két praxis közötti különbség volna érdekes. Magritte képei önleleplezőek, festményként azonosítják magukat: egyrészt vászonra hordott olajként (és nem fából faragott, megtömhető pipaként), elvontabb értelemben pedig művészeti alkotásként. Horror említett képén épp ellenkező irányú a folyamat, a fenyőfa-ábrázolás, tehát a másolat másolata adja ki magát a növénynek, sőt a piedadstálra lépve igyekszik magává az ideává válni – így itt a művész, rá kevésbé jellemző módon, hagyta diadalmaskodni a didaxist sokszínű humorérzéke felett. A kifejezetten magritte-i képi

nyelvet például inkább a Futurista invázió (2011) alakítja szemantikai zajjává, s oltja be komikummal: az antik torzó pipára gyűjt, a repülő csészealj pedig összeolvasható egy golfabda pillanatnyi pozíciójával, ahová a golfozó nő ütése juttatta. E „zajkeltés” túlhajtott, „fülsiketítő” változata a Puritanizmus megerősödése (2011).

Hogy mégis a szabadság fogalma felől érdemes közelíteni Máriás művészete felé, azt Nemes Z. Márió is tanúsítja: mintha azokra a csomópontokra mutatná rá, amelyekre Szarvasnak nem sikerült igazán rátalálni. Nemes Z. szerint Horror Pista a „művészet mint játékték szabadságélményét hivatott színre vinni”, s ennek a praxisnak két fő oszlopa a (fekete) humor – erről Csizmadia Alexa szól, bár sajnos csak dióhéjban – és a mixelés gyakorlata (ugyanazt Nemes Z. kóddarálásnak nevezi Bartók Imre regényei kapcsán), amely eltérő kulturális kontextusok és képi regiszterek eszközkészletét használja váratlan

variációkban és kombinációkban. A Nemes Z. által azonosított, a „horror-képregény-népiség háromszögéből” (35.) származó források találóak és izgalmasak, bár néhány klasszikusabb példával is érdemes lehet összevetni Horror munkáit, elkerülendő azt az illúziót, hogy csak a nyolcvanas évek óta vannak hibrid műfajok és esetleges, burjánzó szerkesztési formák. Több mint száz éve az európai kánon részei a romlás rohadó virágai, száz éve indult a dada Zürichben, Hans Bellmer burjánzó babáiról (Les Jeux de la Poupée, 1949) készült, sorszámozott fotóit kisebb vagyonért árulják a párizsi FIAC-on. A direkt gyermekrajzidézetek, emlékkönyvlapok az art brut logikájára is építenek. Egészen kísérteties a Megválnék a haragomtól (2011) hasonlósága a Hortoványi Judit rajz- és földrajztanár, doktorandusz által elemzett gyerekrajzok egyikével, annak mintha reflexívebb, eszközgazdagabb változata lenne: míg a roma kisfiú egy bogarak által megtámadott, üvöltő fát ábrázoló rajzzal próbálja kiadni a dühét, Horror egy (ön)ironikus csavarral próbálja eladni azt.

A kötet tanulmányai egyetlen ízben lépnek egymással valódi diskurzusba. Nemes Z. szerint Máriás műveinek lázadó attitűdje esztétikai normákat sért, nem társadalmiakat, „rendszerellessége nem politikai, hanem inkább esztétikai természetű”. „A posztnépi hősök kívülállók, de ehhez a kívüliséghez nem társul társadalomkritikai vízió, hiszen Horror Pista világa nem tagadja a kulturális-társadalmi »valóságot«, hanem annak uralhatatlanságára figyelmeztet a képi fantázia erőinek felszabadításával.” (35.) – írja, s állításával a kötet másik szerzője, veress dani száll vitába. Műértelmezés-ajánlatai első pillantásra kissé dadaistának tűnnek (pl. miért ne lehetne a kárpátaljai templom felett lebegő ufót „a magyarságra leselkedő idegenszívúség metaforájaként” olvasni), már-már az abszurd humor határait ostromolják, második olvasatra viszont be kell látnunk, kiválszóan illenek egy Horror-albumba. Veress figyelmeztet arra, hogy a művész sosem ártatlan, mivel nem tehet nyugodt lelkiismerettel képi eszköztára elemeinek „szüzességére” vonatkozó állítá-

sokat, nem feltételezheti, hogy a kontextusából kiszakított jel, jelen esetben egy kárpátaljai templomtorony, könnyedén megszabadítható az eredeti környezet jelentésballasztjától. Különösen igaz ez, ha olyan szemiotikai aknamezőre téved Horror, mint a magyar történelem egyik legfájdalmasabb fejezetét, az aranykor végét, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását és a trianoni határokat idéző Kárpátalja. Miért lenne tehát elrugaskodottabb elképzelés a templomtorony mellett lebegő ufót a nemzetvesztés árnyának látni, mint a Harapós kutya (2010) Bruno blökijét a WOW orkjaival keresztezett mutánsnak? Veress az örökérvényű kérdést teszi fel: végső soron létezhet-e művészet, ami nem mutat túl az esztétika értelmezési tartományán, tehát mentes erkölcsi vagy politikai jelentésrétegektől? Az erről szóló végtelen vita egyik alfejezeteként tekinthetünk a Horror Pista kapcsán is felmerülő dilemmára. Ugyanennek a polémiának volt egy-egy stációja a 17. századi holland zsánerfestészet realizmusa mögött megbúvó, nevelési célzatú, példázatos, olykor közmon-

dásokhoz kapcsolódó, illusztratív jelleg kimutatása vagy az utópisztikus-szocialista társadalomkép Kassák képarchitektúrájának ihletforrásaként való azonosítása, hogy két, egymástól látszólag messze álló példát említsek.

Gyórfy László szövege inkább hommage Máriás képeihez, sodró, poétikus, kevéssé elemző szövegfolyam, mégis fontos referenciapontokat vet fel, elsősorban Roy Lichtenstein rasztereit és Bartók Imre regénytrilógiáját (A patkány éve, 2013, A nyúl éve, 2014, A kecske éve, 2015). Máriás Ádám és Éva (Küüzetve a paradicsomból) című munkája kapcsán írja Nemes Z., hogy a mű sugallata szerint a művész „poszthumán laborjában megvalósíthatjuk minden (rém)álunkat, ott újrajátszható a teremtés”. Fontos vállalkozás lehetett volna Bartók szerkesztésmódjának és forrásainak összevetése Horroréval, természetesen a műveik természetének különbségeiből adódó korlátok figyelembevételével, hiszen Horror munkái nem állnak össze olyan elidegeníthetetlen egységgé, mint az első nagy misztikus, Goya Fekete képei

és mint Bartók regényfolyama. A két művész recepciója szintén érdekes kérdéseket vet fel. Bartók méltatásának alaptézise, hogy a kánont határvidékéről kezdi ki. E „korszerű eretnecség” egyrészt eléggé ingatag pozíciónak tűnik, hiszen pozitív kritikai fogadtatás esetén felzabálja magát, másrészt pedig – s itt visszautalnék a Nemes Z.-veress értelmezési el-lentétre – a lehető leg(művészet)-politikusabb is. A két művész recepciója kapcsán művészeti ágaik közegére vonatkozóan is számos kérdés vetődhet fel: mintha Bartók magányosabb lenne regénymutánsával az irodalmi mezőben, mint Horror a képzőművészetben. Talán a bécsi akcionista bizarrjának kanonizálódása is közrejátszott ebben. Horror Pista

művészetét ráadásul befogadhatóbbá teszi az, hogy inkább tematikájában radikális, miközben a gyakran használt vízfesték oldott, könnyed atmoszférával ruházza fel képeit, lágy fénnel futtatja be a mutánsokat (*Ballett 2*, 2015). Még olajjal is lazúrosan dolgozik (*Hattyúk dala 2015*, *Muzsika 2014*, *Felderítő 2013*), illékonyá, álomszerűvé szublimálja az emberalakokat az örök éjszakában.

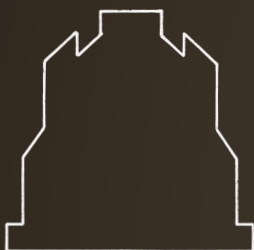
Az már önmagában jó jel, ha egy katalógus láttán tobzódna az olvasó fejében a kérdések (a recenzens pedig láthatóan nem bírja abbagyni), az Egotrip azonban ezen felül egy szép kivitelű, gondosan szerkesztett, lektorált és korrektúrázott kiadvány, felér a művész ambícióihoz.

Gucsá Magdolna

E számunk szerzői

Bezsényi Tamás (1988) doktorandusz (ELTE ÁJK), *Budapest* • **Csete Soma** (1996) költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Szekszárd-Budapest* • **Csillik Kristóf** (1994) költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Gucsa Magdolna** (1989) művészettörténész, *Budapest* • **Halmi Annamária** (1989) kritikus, PhD-hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Juhász Tibor** (1992) költő, szerkesztő (KULTer.hu), egyetemi hallgató (DE BTK), legutóbbi kötete: *Ez nem az a környék* (Apokrif-FISZ 2015), *Salgótarján-Debrecen* • **Mizsur Dániel** (1991) egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Murzsa Tímea** (1992) kritikus, szerkesztő (Apokrif Online), *Budapest* • **Nádasdy Ádám** (1947) költő, író, műfordító, nyelvész, egyetemi tanár, legutóbbi kötete: *A vastagbőrű mimóza* (Magvető 2016), *Budapest* • **Szerényi Szabolcs** (1986) író, *Újfehértó-Budapest* • **Szöllősi Mátyás** (1984) költő, drámaíró, legutóbbi kötete: *Állapotok* (Kalligram 2011), *Budapest* • **Urbán Csilla** (1987) kritikus, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának hallgatója • **Vajna Ádám** (1994) költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Vas Máté** (1996) költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Szentes-Budapest* • **veress dani** (1988) PhD-hallgató (ELTE BTK), az Apokrif szerkesztője, *Debrecen* •

Ára: 350 Ft

ISSN 2060-3207

16003

9 772060 320008